

ASKARTELUA KEINUTUOLIN ÄÄRELLÄ

Lasten ja ikäihmisten välisen toiminnan kehittämishanke Espoon kristillisessä koulussa
ja Vanhusten Palvelutalo Ry Omenatarhassa

Tiia-Maria Lustig ja Mirta Martin
Opinnäytetyö, syksy 2012
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Kauniainen
Sosiaalialan koulutusohjelma
Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön
suuntautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK) + kirkon nuori-
sotyönohjaajan virkakelpoisuus ja
lastentarhanopettajan pätevyys

TIIVISTELMÄ

Lustig, Tiia-Maria & Martin, Mirta. Askartelua keinutuolin äärellä. Lasten ja ikäihmistenen välisen toiminnan kehittämishanke Espoon kristillisessä koulussa ja Espoon Omenatarhassa. Diak Etelä, Kauniainen, syksy 2012, 78s., 11 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus.

Teimme opinnäytetyönämme lasten ja ikäihmistenen välisen toiminnan kehittämishankkeen, Espoon kristillisen koulun, 1. - ja 5. luokan oppilaiden ja Vanhusten Palvelutaloyhdistys ry:n, Omenatarha-yksikön kanssa. Tavoitteena oli tuottaa toimintaa, joka tukisi sukupolvien välisiä kohtaamisia, hälventäen mahdollisia ennakkoluuloja positiivisessa ja mahdollisimman turvallisessa ilmapiirissä. Lisäksi kehittämishanke antoi eri sukupolville mahdollisuuden tutustua toisiinsa. Samalla ikäihmistenen oma historia ja kulttuuriperintö saattoi siirtyä eteenpäin lapsille. Halusimme erityisesti innostaa osapuolia toimintaan, joka parantaisi kohderyhmien henkistä hyvinvointia. Halusimme lisäksi kehittää keinoja ehkäistä yhteiskunnassamme nopeasti lisääntyvää lasten ja nuorten syrjäytyneisyyttä sekä ikäihmistenen yksinäisyyttä.

Hankkeen aktiivinen osuus alkoi talvella 2011 ja jatkui aina loppukevääseen 2011 saakka. Hanke toteutettiin kahtena toimintapäivänä, jotka sijoituivat koulun kevätlukukauden alkuun ja loppuun. Toimintapäivien aikana lapset ja ikäihmiset kokoontuivat yhteen. Kaksi tuntia kestäneet toiminnot toteutettiin erilaisten aktiviteettien, kuten laulujen leikkien ja tarinankerrontojen parissa. Ensimmäisen toimintapäivän tavoitteena oli tutustuttaa kohderyhmät toisiinsa jakaen vanhoja ja uusia perinteitä sekä tapoja. Toisen toimintapäivä perustui enemmän yhdessä olemiseen, arkisen tekemisen kautta. Lisäksi toimintapäivien välillä osapuolten välistä yhteyttä pidettiin yllä erilaisilla ryhmäkohtaisilla toiminnoilla. Osapuolet lähettivät toiminnassa syntyneet tuotokset toisilleen.

Kehittämishankkeen tärkeimpänä tuloksena oli, että kumpikin kohderyhmä koki yhdessä vietetyn ajan positiivisena ja hauskana kokemuksena. Hanke osoitti, kuinka tärkeitä tämän kaltaiset toiminnot ovat lapsille ja ikäihmisille. Erilaiset aktiviteetit ja lasten kanssa vietetty aika toivat piristystä ja riemua ikäihmistenen arkeen. Lapset puolestaan saivat oppia siitä, millainen maailma on ollut ennen heitä. Tämä tapahtui eri toimintojen ja ikäihmistenen kertoman kautta, laajentaen lasten maailmankuvaa. Yhdessä vietetty aika antoi realistisen kuvan toisesta osapuolesta ja heidän elämästään.

Asiasanat: lapset, ikääntyneet, sukupolvet, kohtaaminen, syrjäytyminen, yksinäisyys, kehittämishanke

ABSTRACT

Lustig, Tiia-Maria and Martin, Mirta. Adventures Around A Rocking Chair. Development project about creating new activity between the elderly from the Omenatarha unit of the Elderly Services House Association and children from the Christian School of Espoo.

Kauniainen, Autumn 2012, 78p., 11 appendices. Language: Finnish. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Program in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services

The aim of this development project was to create interaction between children and the elderly through different activities and share traditions between the two generations. This could also reduce prejudice from children towards the elderly and vice versa. The purpose of the development project was to explore different ways to decrease loneliness among the elderly resulting from social exclusion, which is also prevalent among children and young people.

The project gave the children and elderly a chance to meet and learn from each other in a positive atmosphere. The model for this project was a trial in Espoo. The participants consisted of first and fifth grade pupils from the Christian School of Espoo and the Omenatarha unit in the Elderly Services House Association.

The project entailed two main activity days which took place in winter/spring 2011. During those days the children and elderly were gathered together. Two-hour long meetings were full of different activities including singing, playing and telling stories. Both generations shared memories, experiences, habits and their normal daily routine with each other. The aim of the first meeting was to introduce the target groups to each other so they could get to know each other and share old and new customs. The second meeting was more about enjoying each other's company while partaking in activities together. In the time between these two meetings target groups stayed in touch by sending cards and letters to each other on special occasions.

The main result of this development project was that both target groups thought that the time together was a fun and positive experience. Children brought laughter and an enthusiastic approach to life to their elders, who in turn imparted their wisdom and stories of past times. Together they learned from each other's lives. The development project showed how important these kinds of actions are for both target groups. Different activities and a chance to spend time with children brought eagerness and cheerfulness into the elderly people's lives. Children were given a broader perspective on how the world was before they were born.

Key words: Elders, children, generations, interaction, social exclusion, loneliness, development project

SISÄLLYS

1 LISÄÄ SUKUPOLVIA YHDISTÄVÄÄ TOIMINTAA.....	6
2 NÄKÖKULMIA SUKUPOLVIEN VÄLISEN TOIMINNAN TARPEELLE	8
2.1 Sukupolvien välisen kohtaamisen juuret Suomessa.....	8
2.2 Sosiaalinen vuorovaikutussuhde ja sen vaikutukset lapseen.....	10
2.3 Syitä kehittämishankkeen taustalla	12
2.3.1 2000-luvun lapset.....	12
2.3.2 Ikäihmisten elämänlaatu ja yksinäisyys.....	15
2.3.3 Kuilu ja ennakkoluulot esteenä sukupolvien kohtaamiselle	17
3 SUKUPOLVIA YHDISTÄVÄN TOIMINNAN VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSIA	19
4 ASKARTELUA KEINUTUOLIN ÄÄRELLÄ – KEHITTÄMISHANKE.....	22
4.1 Hankkeen osapuolet	23
4.1.1 Espoon kristillinen koulu	23
4.1.2 Vanhusten Palvelutaloyhdistys ry – Omenatarha	24
4.2 Tavoitteet.....	25
4.3 Suunnittelu.....	27
4.3.1 Ikäihmisten kunto	29
4.3.2 Asenteisiin ja toiveisiin liittyvä pohjatyö	30
4.3.3 Käytettävät tilat.....	30
4.4 Toiminnan rakenne.....	31
4.4.1 Tiedottaminen	32
4.4.2 Toiminnat ryhmien kanssa erikseen	34
4.4.3 Ensimmäinen toimintapäivä	36
4.4.4 Toinen toimintapäivä	41
5 POHDINTA	45
5.1 Hankkeen onnistuminen	45
5.2 Palautteen analysointia	46
5.3 Kehittämishankkeen tulevaisuus	48
5.4 Kristillinen näkökulma	49
LÄHTEET.....	52

LIITE 1: Taulukko toiminnasta.....	58
LIITE 2: Ensimmäinen tiedote vanhemmille.....	59
LIITE 3: Ensimmäinen tiedote ikäihmisille.....	60
LIITE 4: Toinen tiedote ikäihmisille.....	62
LIITE 5: Kolmas tiedote ikäihmisille.....	63
LIITE 6: Ensimmäinen toimintapäivä.....	64
LIITE 7: Palvelutalon ystävänpäiväskartelumainos.....	68
LIITE 8: Toinen toimintapäivätiedote vanhemmille.....	69
LIITE 9: Toisen toimintapäivän suunnitelma.....	70
LIITE 10: Kysely kevään toiminnasta.....	72
LIITE 11: Kutsu kevätjuhlaan.....	77

1 LISÄÄ SUKUPOLVIA YHDISTÄVÄÄ TOIMINTAA

Perheiden merkitys ja rakenne ovat muokkautuneet vuosikymmenten saatossa. Erityisesti viime vuosina yhteiskunnassamme on alettu tarkastella perheenjäsenten irrallisuutta. Sana perhe ei nykyään sisällä isovanhempia, sillä yhä useammat perheet muuttavat työn tai parempien palveluiden perässä uusille paikkakunnille, jättäen suvun vanhimman polven taakseen. Perheen rakenne ei nykyään ole yksi ja sama, vaan perhemuodostelmia on syntynyt monia. (Törrönen 2001, 43.) Kuitenkin yhteydenpito- mahdollisuuksia on kaiken aikaa enemmän, jo siksi että Suomen väestörakenteessa tapahtuu muutoksia jatkuvasti ja niistä merkittävimpiä on maassamme elävien ikäihmisten määrän huima kasvu, mikä kertoo muun muassa eliniän kasvamisesta (Järventie & Sauli 2001, 15; Nivalainen & Volk 2002, 7).

Media nostaa jatkuvasti esille lasten henkisen pahoinvoinnin sekä ikäihmisten huonot olot ja yksinäisyyden. Lasten tilanne liitetään usein kotioloihin, joista puuttuu kokonaan tai osin turvallisen aikuisen läsnäolo ja malli. (Järventie & Sauli 2001, 8.) Monet kannattavat ajatusta lasten ja ikäihmisten yhteistoiminnasta, joka rikastuttaisi molempien osapuolten arkea. Näistä aiheista on puhuttu yleisesti paljon, ja yhtä paljon on keskus-teltu tilannetta korjaavan toiminnan tarpeellisuudesta, mutta varsinaisen toiminnan järjestäminen on vähäistä.

Sosionomin ammatissa keskeistä on ihmisten sosiaalinen kanssakäyminen. Tällä hetkellä ajankohtaiset yhteiskunnan huolenaiheet, kuten lasten syrjäytymisvaara ja vanhemman sukupolven yksinäisyys tuskin helpottuvat lähitulevaisuudessa. Opinnäyte-työn aihe antaa lisätietoa lasten ja ikäihmisten tilanteesta sekä näiden ryhmien valmiuksista kohdata toisensa tavoilla, jotka edistävät molempien osapuolten hyvinvointia. Monipuolisuus hankkeessa nousee esille myös siinä, että se antaa mahdollisuuden tarkastella käytännön tasolla kahden laitoksen, koulun ja ikäihmisten palvelutalon, yhteistyön toimimista.

Opinnäytetyö, Askartelua keinutuolin äärellä, on kehittämishanke, jonka tarkoituksena on saada lapset ja seniorit kohtaamaan toisensa. Hankkeen idea on kehittää toimintaa,

jonka avulla voidaan saada helpotusta ikäihmisten yksinäisyyteen antamalla heille mahdollisuus kontaktiin ja yhteiseen toimintaan selkeästi nuoremman sukupolven kanssa. Palvelutalosta tulleen toiveen mukaan, emme käytä tässä hankkeessa vanhemmasta sukupolvesta nimitystä vanhus, vaan suosisimme muita termejä, kuten ikäihminen. Hankkeen nuoremman sukupolven edustajina ovat peruskoulun 1. ja 5. luokan oppilaat. Vuorovaikutuksen avulla lapset saavat mahdollisuuden oppia, miten luonnollinen asia vanhuus on ja kuinka se tulisi kohdata ennakkoluulottomasti. Kohtaamisessa olisi mahdollista siirtää vanhemman sukupolven tietämystä ja elämänviisautta nuoremmille.

Hankeen tavoitteena on hyödyttää molempia osapuolia. Lapsi saa mahdollisuuden kokemuksiin, jotka avartavat hänen ihmiskäsitystään, maailmankatsomustaan ja mahdollisesti henkilökohtaista kypsymistään. Ikääntynyt henkilö taas saa mahdollisuuden kokea luovia ja toiminnallisia, sekä elämyksellisiä hetkiä nuoren kontaktin avulla.

Luovan toiminnan taustalla on ajatus siitä, että lapset saavat oppia vuorovaikutussuhteessa ja -suhteesta ikäihmisten kanssa. Samalla tuetaan ikäihmisten elämänhallintaa, joka voi olla heikentynyt iän ja tuetun asumisen myötä. Vaikka luovia ja toiminnallisia menetelmiä on perinteisesti käytetty toimittaessa lasten kanssa, ne soveltuvat myös ikäihmisille. (Andreev & Salomaa 2005, 161.)

Haluamme kiittää mukana olleita työyhteystahoja, Espoon kristillisen koulun lapsia sekä Vanhusten palvelutalo Omenatarhan asukkaita. Kiitos myös Taru Heikkoselle, joka vastasi toimintapäivien dokumentoinnista.

2 NÄKÖKULMIA SUKUPOLVIEN VÄLISEN TOIMINNAN TARPEELLE

”Olimme ulkoilemassa, kun nelivuotias tyttärentyttäreni poimi jotakin maasta ja aikoi laittaa sen suuhunsa. Otin roskan häneltä ja sanoin, ettei saa syödä kaikkea mitä käteen sattuu.

- Miksi ei? tyttö kysyi.

- Koska kaikki maassa maannut on likaista. Ja todennäköisesti siinä on bakteerijakin.

Lapsenlapseni katsoi minua ihaillen ja kysyi:

- Mistä tiedät tuon kaiken? Olet ihan hirveän fiksu!

Yritin ajatella nopeasti.

- Kaikki isoäidit tietävät nämä asiat. Niitä kysytään isoäitien pääsykokeessa. Jos ei tiedä, ei pääse isoäidiksi.

Kävelimme hetken hiljaisuuden vallitessa. Tyttärentyttäreni kuitenkin mitä ilmeisimmin punnitsi saamiaan tietoja.

- No niin... Nyt ymmärrän! Jos reputat kokeen, sinusta tulee pelkkä isoisä! hän ilmoitti sädehtien.

- Juuri niin, vastasin leveä hymy huulillani. (Faber 2010, 16.)

Isovanhempien ja lastenlasten yhteisen toiminnan tulisi olla mielekästä. Toiminnan olisi ihanteellista koostua jaetuista arjen hetkistä, joihin voi kuulua keskusteluja, puuhastelua tai vain olemista toisen seurassa. Lapsen ja ikäihmisen kohdatessa, tilanteista voi tulla ajallisesti merkityksettömiä: on helppo nauttia hetkestä kun ei ole kiire tehdä muuta. Ei ole valtavia velvollisuuksia, jotka odottavat hoitamista. Sellainen kiireetön, rento ja aito kohtaaminen, josta voi jäädä hyvä muisto molemmille, on asia, jota kaikkien perheiden tulisi tavoitella. Tässä yhteiskunnassa olisi ihanteellista, jos yritettäisiin saada näitä hetkiä myös niille, joilla ei ole siihen oman perheensä kanssa mahdollisuutta, tai edes omaa perhettä.

2.1 Sukupolvien välisen kohtaamisen juuret Suomessa

Suurten ikäluokkien edustajat ovat kasvaneet yhteiskunnassa, jonka painoarvo kallistunut yksilöllistymisen korostamiselle. Näillä ihmisillä on kuitenkin vahvoja yhteisöllisyyden kokemuksia, jotka tulvat heidän lapsuudestaan. Varustelultaan vaatimattomat asunnot olivat 1950-luvulla pieniä, vaikka niissä asuvat perheet saattoivat olla varsin suuria. Maalaismainen tai pikkukaupunkimainen lähiympäristö oli tavallista. Tuotettu viihde rajoittui pitkälti televisioon, joka yleistyi vasta 1960-luvulla. Lasten lukumäärä

oli suuri sekä koululuokissa että asuinympäristöissä. Jatkuva leikkiminen ja pelaaminen yhdessä oli tavallista. Touhut tapahtuivat enimmäkseen ulkona, sillä asunnot olivat usein liian pieniä riehakkaisiin leikkeihin. Naapurusto osallistui tarvittaessa lasten kurinpitoon ja ojentamiseen, mikä oli helppoa myös siksi, että aikuiset tunsivat kaikki läheisensä lapset. Aikuisilla sekä perheillä oli keskenään enemmän kontakteja kuin nykyään. Eri sukupolvien välillä vallitsevat suhteet olivat usein kiinteitä. (Sainio 2004. 169–170.)

Suomi on kehittynyt varsin nopeasti viimeisen sadan vuoden aikana. Sodan jälkeinen pakkoteollistuminen kehitti Suomen teknologista osaamista ja mahdollisti monipuolisen kehityksen koulutuksessa ja lääketieteessä. Se muutti myös perhe-elämän mallia. Maatalousyhteiskunnassa eläneet perheet voivat muistella pitkälle 1900-luvun puoliväliin viimeisiä vaiheita, jolloin oli tavallista asua maataloudessa, suurperheessä, jossa sukupolvet elivät tähän päivään verrattuna huomattavasti tiiviimmin. Perheiden asumismuoto kuvasti hyvin läheistä elämäntapaa: saman katon alla asui monta sukupolvea ja vaikka kaikki eivät olisi asuneet samassa huoneistossa, oli tavallista, että isovanhemmat elivät seinänaapureina. Tämä takasi sen, että nuoremmalla sukupolvella oli mahdollisuus, huolehtia ikääntyvistä ihmisistä kun nämä eivät enää kyenneet huolehtimaan itse itsensä. (Martin, 2012.) Vanhemmista huolehtiminen oli myös nuoremman sukupolven velvollisuus, vaikka he eivät kokeneet sitä velvoittavaksi taakaksi, vaan luontevaksi osaksi elämää. Anita Martin kuvaa oman elämänsä kokemukseen nojaten elävästi puolen vuosisadan takaista tilannetta maatalousyhteiskunnassa. Tämä antaa hyvää mallia siitä, miten läheistä perheen sisäinen toiminta ja yhteydenpito voi olla. Myös muutos ihmisten asenteissa näkyy Martinin muistelusta. Vaikka täysin samaan malliin ei koskaan palata, eikä se ole välttämättä edes suotavaa, historiassa löytyy paljon sosiaalisesti arvokasta tietoa, mitä voidaan hyödyntää mietittäessä tämän vuosituhannen tilannetta.

Oli tavallista, että lapset ”saattoivat” vanhempansa hautaan, eli pitivät näistä huolta koko elämänsä ajan. Monet vanhukset kuolivat koteihinsa, mutta eivät koskaan yksin. (Martin, 2012.)

Perheenjäsenten roolit poikkesivat toisistaan huomattavasti: lapsille annettiin enemmän vastuuta. Siinä iässä, kun me ajattelemme nuoruuden vasta olevan alussa rippikouluineen ja ihastuksineen, menneinä vuosikymmeninä ajateltiin, että henkilö on jo lähes ai-

kuinen. Lapset olivat mukana talon töissä ja saattoivat joutua muun muassa peltotöihin aikaisin, lähes joka aamu. Näin oli myös kouluamuina, mutta ensimmäiseltä tunnilta ei myöhästetty, sillä peltotöihin noustiin riittävän aikaisin. (Martin, 2012.) Kotona tehtiin paljon enemmän arjen tarvikkeita käsin. Tieto siitä, miten tekeminen onnistui, tuli vanhemmalta sukupolvelta. Vanhemmat ja isovanhemmat ohjeistivat nuorempaa sukupolvea esimerkiksi maatilatöissä, mattojen kutomisessa, vaatteiden teossa, ruoanlaitossa sekä antoivat niksejä arjesta selviytymiseen. Ikäihmisiä arvostettiin iän tuoman viisauden vuoksi: vanhoilla ihmisillä oli kokemusta eri arjen tilanteista, kuten lastenkasvatuksesta ja perhesovusta. Vanhojen ihmisten kautta on myös pidetty yllä yhteisön kulttuuria ja kiinteyttä sekä ajan jatkumoa menneen ja tulevan välillä. Modernille yhteiskunnalle on kuitenkin ominaista vähätellä tämän suullisen perimätiedon arvoa tänä päivänä. Tutkittu tieto ja kirjaviisuus syrjäyttävät elämäkokemuksiin ja sukupolvilta toisille kerrotun osaamisen. (Suomi 2003, 180.)

Sodan jälkeinen aika alkoi tehdä tilaa eri sukupolvien välille. Suomen urbanisoitumisen seurauksena irtautuminen isovanhemmista alkoi ja muuttovirrat kaupunkiin erottivat maaseudulle jääneet isovanhemmat. Sodan itse läpikäyneiden ja heidän lastensa ja lastenlastensa koulutustasojen erot ja tietojen nopea lisääntyminen ovat johtaneet sukupolvien välisen ”kuilun” syntymiseen. Vanhoilla ihmisillä ei monesti ole yhtä päivitettyä tietoa yhteiskunnan eri asioista kuin nuorilla tai keski-ikäisillä, minkä seurauksena ikäihmisiä kohtaan on ilmaantunut mahdollisuus ikäsyrjinnälle. Tämä näkyy muun muassa siinä, että työllistävät tahot suosivat palkkalistoillaan nuorempaa väkeä, joilla on ajantasaista tietotaitoa. Vanhuutta on alettu katsoa ikävaiheena, jolloin irtaannutaan edellisten elämänvaiheiden sosiaalisista rooleista ja yhteisöistä. Iäkkäät ihmiset eivät enää ole arvokkaita menneen ja tulevan ajan yhteenliittäjiä. (Kivelä & Vaapio 2011, 219; Suomi 2003, 180.)

2.2 Sosiaalinen vuorovaikutussuhde ja sen vaikutukset lapseen

Syntymästään alkaen ihminen kasvaa sosiaalisen vuorovaikutuksen ympäröimänä. Eri ympäristöissä tapahtuva ihmistenvälinen toiminta eli sosiaalinen vuorovaikutus muokkaa ihmistä ja hänen persoonaansa sosiaalisten taitojen ja – suhteiden kautta,

joiden yläkäsite sosiaalinen vuorovaikutus on. (Kauppila 2000, 19; Meadows 2010, 7.) Lapsuudessa sosiaalisella vuorovaikutuksella on tärkeä asema ihmisen psyykkisen maailman ja persoonan kehittymisessä. Sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta lapsi oppii ulkopuolisesta maailmasta ja sen tapahtumista, sekä muista ihmisistä ja heidän ominaisuuksistaan ja persoonistaan. Oppimaansa hän peilaa itseensä, minkä kautta hänen kehityksensä ja persoonan muokkaantuminen jatkaa etenemistä. (Meadows 2010, 8; Järventie 2001, 107–108.)

Lapsen elämä ja sen perusta koostuu päivittäisistä ihmissuhteista. Lapsi muodostaa käsityksen itsestään ja ympäristöstään sekä muista ihmisistä, häntä hoitavan ihmisen katseen ja ilmeiden kautta tulkiten niitä. Kasvojen ilmeistä pystyy toinen ihminen, tässä tapauksessa lapsi, helposti lukea tunteita, jotka ilmentyvät ihmisen reagoinnista ympäristöön, sen tapahtumiin ja ihmisiin, niin paikalla oleviin ja tapahtuviin kuin myös aikaisemmin tapahtuneita muistellessa. (Järventie 2001, 107–108; Kauppila 2000, 35.) Aikuisen läsnäolo niin fyysisesti kuin henkisesti on välttämättömyys, jotta lapsi kehittyy normaalisti. Kasvuympäristön kautta lapsi muodostaa erilaisia näkemyksiä, samalla kun hänen persoonallisuutensa rakentuu. Jokaisen sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta lapsi sisäistää nähtyjä, toisten ihmisten ominaisuuksia, erilaisia tunnelmia vuorovaikutuksesta sekä muita ulkomaailman aineksia, hänen oman persoonallisuuden muodostuessa pikkuhiljaa samalla kuin kuva muista ihmisistä ja ihmisryhmistä alkaa piirtyä. (Järventie 2001, 107–108.)

Lapset voivat pelätä vieraiden ihmisten kohtaamista ja olla varsin yksin tämän pelkonsa kanssa. Harva vanhempi tiedostaa lapsensa arastelevan vieraiden ihmisten kohtaamista. (Lahikainen 2001, 32.) Pelko itsessään voi aiheuttaa lapselle turvattomuutta ja mitä nuorempi lapsi on kyseessä, sitä vaikeampi hänen on jäsenellä pelkoaan, joka lopulta purkautuu fyysisin oirein, kuten vatsakipuna, väsymyksenä tai päänsärkynä (Lahikainen 2001, 33–34). Lapsi saattaa yhdistää fyysiset oireensa johonkin tiettyyn ihmiseen tai ihmisryhmään, jolloin epämuikavuuden tunne sekä arastelu olla tämän lähellä kasvaa.

2.3 Syitä kehittämishankkeen taustalla

Mikään ei käy ihmiselle niin sietämättömäksi kuin täysi lepo, vailla intohimoja, vailla viihdytystä, vailla pyrkimyksiä. Silloin hän aistii olemattomuutensa, heitteillä olonsa, riittämättömyytensä, riippuvuutensa, avuttomuutensa, tyhjyytensä. Tuota pikaa vellovat hänen sielunsa pohjalta ahdistus, synkkyys, ikävä, suru, kauna, epätoivo. (Pascal 1670, 140.)

Miettiessämme kehittämishankkeen vaikuttamismahdollisuuksia, lähdimme liikkeelle niistä epäkohdista, joihin kehittämishanke voi vaikuttaa positiivisesti. Myös puolivuotinen toiminta voi antaa lievitystä tiettyihin ongelmiin. Toiminnassa tärkeää on innon syntyminen, joka antaa hyvää pohjaa toiminnan itsenäiselle jatkumiselle.

Osapuolten elämänlaatu, tavat sekä kasvu- ja elinympäristö ovat tekijöitä, jotka saattavat estää lasten ja ikäihmisten keskinäistä kohtaamista. Lapset kasvavat yhteiskunnassa, jossa vallitsee mediakeskeisyys. Leikit ja niiden luonne ovat muuttuneet ajansaatossa. Etäisyys isovanhempiin on kasvanut huimasti vuosikymmenten aikana, elektroniikan valloittaessa lasten arkea ja elämää. Yksinäisyys ja huono elämänlaatu painaa monia ikäihmisiä (Eloranta & Punkanen 2008, 106–107). Tällä ei välttämättä tarkoiteta sellaisia ikäihmisiä, jotka ovat sidottuina laitoksiin aivan yksin. Monilla voi olla hyvät olot ja perustarpeet hyvin tyydytettyinä, mutta sosiaalinen kanssakäyminen monipuolisesti eri ihmisten kanssa voi olla puutteellista, mikä laskee elämänlaatua. Sukupolvien välille on muodostunut kuilu, jota halusimme hankkeella pienentää.

2.3.1 2000-luvun lapset

Yhteiskunnassamme korostetaan kovasti lapsen kykyä olla itsenäinen. Yhä useampi lapsi varttuu ilman vanhempien, kovasti tarvittua, läsnäoloa, minkä työ ja sen tuomat paineet ja stressi karsii (Bardy 2001 A, 14; Sauli 2001, 48–49; Salmi 2001, 54). Tästä syystä moni lapsi elää yksinäisyyden verhoamana. Yksinäisyyteen lapsi hakee lohtua, sekä vanhemman korviketta median ja muiden nykyaikaisten virikkeiden kautta. Virikkeet ovat kaukana vanhanajan käpylehmistä, millä lapset pitivät itsensä kiireisinä pitkään. Onko niin, että tänä päivänä lapsilla ei ole samalla tavalla mahdollisuutta viettää aikaa isovanhempiensa tai suvun muun vanhemman polven jäsenien kanssa, niin

kuin aiemmin. Onko iäkkäämmän sukupolven mahdollisuudet opettaa lasta ja jakaa vanhan kansan viisauksia pienentynyt aikuisten kiireen takia. Kiire kun tosiasiaassa on osasy siihen miksi lapset eivät enää tapaa vanhempaa sukupolvea yhtä usein kuten ennen vanhaan (Pulkkinen 2002, 160).

Tänä päivänä monipuoliset medialähtöiset virikkeet ovat suuri osa lasten päivittäistä elämää, heti aamupiirretyistä alkaen aina illan Salatut Elämät -sarjaan. Varsinkin isossa roolissa ovat televisio ja videopelit. Useasti nämä virikkeet eivät ole lapselle suunnattuja tai sopivia, väkivaltaisuuden, seksin tai päihteiden esillä olon vuoksi. Tämän seurauksena lapsi voi saada erittäin vääristyneen kuvan maailmasta ja sen ihmisistä. (Lahikainen 2001, 25–26; Kauppila 2000, 130.)

Lapsen maailma täyttyy monenlaisesta tietokoneen ja television kautta tulevasta informaatiosta (Vornanen 2001, 38). Aikuisen läsnäolon puuttuessa tai sen ollessa vähäistä, kukaan ei ole auttamassa ja tukemassa lasta sekä ymmärtämään että käsittelemään mediassa näkemiänsä ja kuulemiansa asioita, realistisen näkökulman esilletuonnin kautta (Lahikainen 2001, 27). Lapsi tarvitsee elämäänsä ihmissuhteita, jotka pystyvät jakamaan lapsen murheet, huolet ja ilot, samalla neuvoen ja tukien. Tämä auttaa lasta kohtaamaan maailman ja ymmärtää siellä tapahtuvia asioita. (Bardy, Salmi & Heino 2001, 142.) Samalla nämä ihmissuhteet auttavat lasta oppimaan ja elämään sosiaalisten taitojensa ja niiden kautta syntyvien tilanteiden kanssa (Kauppila 2000, 134–135). Ilman näitä ihmissuhteita lapsi ei pysty prosessoimaan tässä tapauksessa median kautta näkemiänsä ja kuulemiansa asioita, sekä siihen liittyviä ihmisiä. Nähdessään televisiossa esimerkiksi vanhan, lapselle vieraan oudosti käyttäytyvän, vihaisen oloisen henkilön, lapsessa saattaa herätä negatiivisia, pelottavia tunteita. Samalla lapsi saattaa itse päätellä, että kaikki tuohon hänen näkemäänsä ihmiseen ja siitä muodostettuun kuvaan sopivat ihmiset ovat samanlaisia. Kun lapsi kohtaa iäkkään ihmisen arjessa, hänelle saattaa nousta pintaan koetut pelottavat tunteet.

Sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta lapsen muodostaessa minä- ja maailmankuvaansa ympäristössä tapahtuvista, sekä opituista asioista, aikaisemmin mainitut asiat muovaavat sitä (Kauppila 2000, 134). Ilman aikuisen tukea ja apua lapsen kuva maailmasta ja sen ihmisistä helposti vääristyy (Lahikainen 2001, 25–27). Ihmisen ja

tässä tapauksessa lapsen eläessä luomansa minä- ja maailmankuvan kautta, synnyttää se erilaisia ongelmia. Vääristyneet minä- ja maailmankuvat lisäävät muun muassa lapsen syrjäytymisriskiä. (Järventie 2000, 136–137; Lämsä 2009, 33, 202–209.)

Syrjäytyminen on iso, kasvava ongelma yhteiskuntamme lasten keskuudessa, mutta sen tuomat tai kasvattamat muut ongelmat vakavoittavat tilannetta entistä enemmän. Aggressiivisuus, masennus ja syömishäiriöt ovat vain pieni osa niistä kaikista ongelmista, minkä keskellä lapsi saattaa elää. (Järventie 2000, 148.) Ongelmien lisääntyessä, kasvaessa ja vaikuttaessa mitä kauemmin lapsen elämään, riski syrjäytymisen vakavoitumisesta kasvaa entiseltään, jolloin ongelmat lisääntyvät sitäkin enemmän. Lopputuloksena on noidankehä, mitä ei helposti pysty purkamaan tai edes pienentämään. Mitä pahemmassa syrjäytyneessä tilassa aikaa kuluu, sitä enemmän ongelmia alkaa kasautua, mikä taas puolestaan lisää syrjäytyneisyyttä ja näin jälleen kerran ollaan alkupisteessä, eikä lopulle ole näkyä. (Aalberg & Siimes 2007, 137.)

Kehittyvässä yhteiskunnassa tietoteknillinen osaaminen ja elektroniikka ovat lapsien arkea. Videopelit, elokuvat, televisiosarjat ja sosiaalinen media kiinnostavat huomattavasti enemmän, kuin vanhan ajan käpylehmät. Vuonna 2004 tehtiin tutkimus: Pelien voima ja pelaamisen hallinta. Tuloksena 284:stä vastanneesta lapsesta, yli puolet pelasi digitaalisia pelejä vähintään kerran viikossa ja aikuisista lähes yhtä suuri määrä ei ollut kiinnostunut niistä lainkaan. Tärkeä huomio oli tutkimuksen tuottama tieto siitä, että lapset halusivat pelata juuri vanhempien kanssa. (Ermi; Heliö & Mäyrä 2004, 40.; Thorslund 2009, 63.)

Lapset ja nuoret kokevat median käytön ja pelaamisen enemmän sosiaalisena tapahtumana kuin koukuttavana yksin toimimisena. Itse sosiaalisuuden toteuttamisen muoto on muuttunut vuosien saatossa ja ehkä vanhemmilla on aihetta tarkastella enemmän omia asenteitaan koskien lasten teknologia- ja mediainnokkuutta. Kuitenkin, onko lasten ja nuorten sosiaalisten taitojen kehittyminen taattu, ilman kasvotusten harjoitettavia kontakteja? Lapsen päivittäiseen vireystasoon tai sen alhaisuuteen voi löytyä syy toiminnasta ja siitä, millaisessa ympäristössä sitä harjoitetaan. Sisä- ja ulkoleikit rasittavat lasta eri tavoilla kuin myös aivojen ja kehon erilaiset aktivoinnit. Jos pelit ovat tämän päivän keinoja toimia sosiaalisesti, johtuuko se siitä että halutaan valita pelit vai voiko valin-

taan vaikuttaa se että alusta asti ei ole opittu monista muista yksinkertaisista leikkivaihtoehtoista, joita muun muassa isovanhemmat ovat harrastaneet lapsuudessaan? (Thorslund 2009, 16–17.)

2.3.2 Ikäihmisten elämänlaatu ja yksinäisyys

Elämänlaatu tai laadukas elämä perustuvat eri tekijöille riippuen yksilöstä ja hänen elämäntilanteestaan. Ikääntynyt ihminen peilaa omaa elämänlaatuaan sekä yksilöllisesti että omaan kulttuurihistorialliseen viitekehukseensä pohjaten. Jokaiselle ihmiselle elämän tärkeimpiin laatuksiterieihin sijoittuu terveys. Ikääntynyt ihminen joutuu kuitenkin usein luopumaan tästä laatuksiterieistä ainakin osittain. Näissä tilanteissa korostuvat läheisten ihmisten merkitys, turvallisuus sekä erilaiset palvelut ja niiden saatavuus. (Eloranta & Punkanen 2008, 33–34.)

Kaikki ihmiset kaipaavat yksilöllisyyttä, myös ikääntyneet. Kaikki eivät halua, että joku toinen pitää heistä huolta. Toiset taas kokevat hyvin tärkeäksi sen, että heillä on joku, johon luottaa esimerkiksi raha-asioissa Arvojen ja periaatteiden toteutumisen lisäksi hyvin tärkeää on, missä ikäihminen asuu. Oma koti on jokaiselle paras paikka. Ympäristössä, joka on ikääntyneelle tuttu ja turvallinen, hän pysyy virkeänä ja kokee elämänsä arvokkaaksi. (Eloranta & Punkanen 2008, 34–35.) Kuitenkin nykypäivän asumismuodot ja elintavat herkästi eristävät eri sukupolvia toisistaan. Eri ikäryhmät erotetaan tosistaan tilallisesti ja toiminnallisesti: lapset ja nuoret keskitetään päiväkoteihin ja kouluihin, vanhat ihmiset vanhainkoteihin. Asuinalueet ja palvelut jakautuvat herkästi sukupolvien mukaan niin, että muuttovirta suosii eri ikäryhmien keskittymistä tietyille asuinalueille. Esimerkiksi ydinkeskustat tyhjenevät lapsiperheistä, kun samaan aikaan sinne muuttaa ikäihmisiä, päästäkseen mahdollisimman lähelle palveluita. (Suomi 2003, 180.)

Ei ole poikkeavaa, että ikääntyneiden ihmisten perheet, lapset ja lastenlapset, asuvat pitkien matkojen päässä ja sosiaalinen verkosto saattaa sisältää ainoastaan muita paikallisia ikätovereita. Kuitenkin heidän keskinäinen tapaamisensa saattaa olla vähäistä, sillä lyhyemmänkin matkan taittaminen voi tuottaa haasteita korkean iän mukanaan tuomien rajoitusten vuoksi. Tästä seuraa se, että vaikeakulkuisen vieraisilla käynnin sijaan,

ikäihminen päätyy istumaan yksin kotona. Suurella todennäköisyydellä tämä johtaa selkeään elämänlaadun laskuun ja mahdollisesti yksinäisyyden kokemiseen. (Svenska seniorer i Finland r.f. 2004, 55.)

Huolimatta siitä, että tämän päivän ikäihmiset saattavat olla nuorekkaita ja heidän elämänsä on täynnä harrastuksia, sosiaalista toimintaa ja joillain voi olla jopa Facebook aktiivisessa käytössä, noin 10 % ikäihmisistä kärsii yksinäisyydestä. Heidän yksinäisyytensä on usein erityyppistä kuin nuorempien sukupolvien. Ikäihmisten yksinäisyys ei monesti ole riippuvainen heidän omasta tahdostaan. Yksinäisyyteen vaikuttavia tekijöitä voivat olla ikätovereiden kuoleminen ja omasta fyysisestä rajoittuneisuudesta johtuva kyvyttömyys hakeutua toisten seuraan. Vanhuuteen kuuluu yleisesti iän myötä yleistyvät näön, kuulon ja liikkumiskyvyn ongelmat, jotka vähentävät osallistumista ja virikkeiden saantia. Ikääntyneillä henkilöillä muita negatiivisen yksinäisyyden seurauksia ovat muun muassa itsetunto-ongelmat, menetysten käsittelyn vaikeus, vaikeus tulla toimeen sairauksien kanssa, keskittymisongelmat sekä menneisyyden ja nykyhetken rajan hämärtyminen. (Eloranta & Punkanen 2008, 106–107.)

Ikääntyneiden ihmisten haasteita on nostettu esille mediassa aika ajoin ja näistä uutisoinneista yksinäisyys on teema, jonka näkee usein. Ikäihmisten yksinäisyyttä vastaan tehtävässä toiminnassa, lähdetään useasti hakemaan sosiaalista apua nuoremmilta ikäpolvilta. Esimerkiksi vuoden 2011 loppupuolella HelsinkiMissio järjesti keskustelua herättäneen Kadonneet -kampanjan, jonka tarkoituksena oli herättää ihmisiä huomaamaan ikääntyneen vanhemman yksinäisyys. (Särkkä 2011, 24–27.)

Yksinäisyys ja eristyneisyyden tunteet, jotka voivat syntyä mm. sosiaalisten kontaktien puutteesta, lisäävät yksilön mahdollisuutta sairastua masennukseen etenkin, jos hän joutuu kohtaamaan erilaisia stressitekijöitä. Vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa on tärkeä keino laukaista tunnereaktioita. Sosiaalinen vuorovaikutus sinänsä vaikuttaa positiivisesti myös aivotoimintaan ja henkiseen suorituskyykyyn. Viriketoimintojen eräs keskeinen tavoite on sosiaalisen vuorovaikutuksen käynnistäminen ja hyvä yhdessäolo. (Airila 2002, 17.) Yksinäisyysteemaan rinnastetaan useasti ikäihmisten syrjäytyminen tai sen korkea riski. Ei ole tavatonta, että yksinäisyys ja syrjäytyminen kulkevat käsi

kädessä: syrjäytyminen ryhmästä tuottaa yksinäisyyden ja hylkäämisen tunteita ja yksinäisyys, joka voi johtaa masennukseen voi aiheuttaa ikäihmisen syrjäytymistä.

2.3.3 Kuilu ja ennakkoluulot esteenä sukupolvien kohtaamiselle

Sana sukupolvi ei tarkoita modernissa yhteiskunnassa ainoastaan tiettyä ikäpolvea, vaan yhteiskunnalliset kokemukset tuottavat kokemusmaailmaltaan toisistaan erottuvia kokemuksellisia sukupolvia, joita yhdistävät samat avainkokemukset, kuten sota. Sukupolvea ja sukupolvitietoisuutta voi tarkastella myös subjektiivisina kokemuksina ja niistä kerrottuna tulkintoina tai mahdollisesti kielellisenä rakentumisena, kollektiivisen avainkokemuksen rinnalla. Nämä erottavat tekijät ja tarkastelumallit hahmottavat paremmin sitä todellisuutta, että senioriväestö ei ole ainoastaan yhdenmukainen ryhmä, vaan se sisältää monta ikäpolvea, kokemuksellisia ja kielellisesti rakennettuja sukupolvia. (Suomi 2003, 179–180.)

Yhteiskunnassa, jossa sukupolvet erkanevat toisistaan ja tarve yhteistyölle kasvaa, kasvavat myös ennakkoluulot. Suomessa uutisoidaan paljon ikäihmisten hoidon lisäämisen tarvetta: ei ole työntekijöitä eikä omaisia, jotka haluaisivat ottaa vastuuta iäkkään isovanhemman hoidosta. Nämä asenteet nousevat usein työikäisten aikuisten maailmasta, mutta heidän mukana ololla ja tuella on merkitystä toiminnassa, jossa yritetään saada eri sukupolvia kohtaamaan. Aikuisten asenteet välittyvät herkästi lapsille, mikä voi vaikuttaa heidän toimintaansa kohdatessa ikäihmisiä. Aikuisten toimintamallit toimivat kanavina sille, miten lapsi sisäistää eri arvoja. Psykologi Liisa Rainan mukaan lapselta ei tule vaatia hyviä käytöstapoja tai kunnioitusta, jos hänellä ei ole vanhemman näyttämää esimerkkiä. (Vantaan Lauri 2002.) Huonosta ennakkoasenteesta tulee helposti kierre, joka näkyy myös toisessa ryhmässä, sillä ikäihmisille välittyy tämä asenne, joka viestii että heistä ei välitetä tai heidät koetaan taakkana jota ilman olisi parempi. Tämä viesti saa ikäihmiset varpailleen ja voi estää luontevaa kohtaamista nuoren sukupolven kanssa. Medialla on näissä ennakkoasenteissa myös suuri valta. Lapsilla ja ikäihmisillä yhteiskunnassamme on monesti yhteinen harrastus: televisio. Kuitenkin monet ohjelmat, jotka ovat fiktiivisiä antavat vääristyneen tai hyvin karrikoidun kuvan lapsista, nuorista ja ikäihmisistä. Nämä kuvat saattavat jäädä elämään nuorten ja iäkkäiden katsojien mieliin

kylväen vääränlaisia uskomuksia, mitkä aikaansaavat huonoja ennakkoasenteita, joiden murtaminen on edellytys sekä seuraus kun puhutaan sukupolvia yhdistävästä työstä. Näiden eri sukupolvien kohtaamistilanteita ja niissä esiintyviä ennakkoluuloja on tietenkin vaikea määritellä etukäteen jo siitä syystä, että aiheesta on melko vähän suomalaista tutkimusta.

Lahdessa 80-luvun loppupuolella toteutettiin parin vuoden kokeilu jolla selvitettiin lasten asenteiden ja käsitysten muutosta ikäihmisiä kohtaan säännöllisen kohtaamisen kautta. Kokeiluun osallistuneiden lasten asennoituminen oli myönteisempää sekä käsitykset vanhoista ihmisistä sisällöltään monipuolisempia kuin vertaisryhmällä. Lisäksi lapsilla huomattiin kehitystä kognitiivisissa taidoissa, erityisesti kielellisellä alueella. Lasten asenteissa voi tapahtua positiivisia muutoksia lyhyenkin ajan kuluessa (kuusi viikkoa), mutta pysyviksi jääviin asenteiden muutokseen tarvitaan kuitenkin pitkä aika ja paljon yhteistä toimintaa. (Ukkonen-Mikkola 2011, 37–39.)

3 SUKUPOLVIA YHDISTÄVÄN TOIMINNAN VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSIA

Ystävyys- ja läheissuhteet ovat tärkeitä kaikenikäisille. Läheisiltä saatu tuki auttaa selviämään elämään kuuluvista vaikeuksista ja tekee arjesta mielekkäämpää. Ei ainoastaan ystävät, vaan sosiaaliset toiminnat, taide- ja kulttuuritoiminnat, asunnon kodinomaisuus ja lähiympäristön viihtyisyys ylläpitävät erityisesti iäkkäiden mielialaa, sosiaalista toimintakykyä ja hyvinvointia ja sitä kautta vaikuttavat myönteisesti kognitiiviseen, fyysiseen ja psyykkiseen toimintakykyyn. Iäkkäiden aktiivinen sosiaalinen osallistuminen on yhteydessä jopa elinajan ennusteeseen vähentäen varaa sairastua tai kuolla. Aktiviteettien puuttuminen, toiminnan ja aistiärsykkeiden liika vähäisyys sekä toimettomuus voivat aiheuttaa yksinäisyyden, ahdistuksen ja toivottomuuden tunteita, mutta saada myös aikaan psyykkistä oireilua ja jopa harhaisuutta. (Kivelä & Vaapio 2011, 101–102.)

Ihmisen vanhetessa sosiaalisten suhteiden ja toimintojen merkitys kasvaa. Näitä toimintoja ovat esimerkiksi keskustelu, vierailut, musiikki, lukeminen ja muistelu. Monet ikäihmiset iloitsevat sosiaalisissa kanssakäymisissä mahdollisuudesta kontaktiin lasten ja nuorten kanssa. Kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet kaikenikäisten kanssa seurustelevien iäkkäiden mielialan, muistin ja fyysisen toimintakyvyn säilyvän paremmin kuin niiden hyvinvoinnin, jotka elävät senioriyhteisöissä tapaamatta lapsia, nuoria ja työikäisiä perheitä. (Kivelä & Vaapio 2011, 102.)

Ihmisen identiteetti rakentuu erilaisten tarinoiden varassa. Lapset tarvitsevat tarinoita yhteiskunnassa, jossa vanhemmat luovat uraa ja televisio päättää minkälaisia tarinoita nuori sukupolvi saa kuulla. tarinat luonteenpiirteistä ja muista perityistä ominaisuuksista ovat tärkeitä, sillä ne liittävät ihmisiä edellisiin ja tuleviin sukupolviin. Monikulttuurisessa yhteiskunnassa omien juurien löytäminen on yhä tärkeämpää. Tältä osin sukupolvia yhdistävä työ voidaan ymmärtää myös identiteettiä eheyttäväksi työksi. (Suomi 2003, 182.)

Jo varhaisesta iästä lähtien ihmisellä pitäisi olla oikeus olla osallinen ja saada äänensä kuuluviin sekä pystyä vaikuttamaan ympäristössään oleviin ja tapahtuviin asioihin. YK:n Lastenoikeuksien yleissopimuksessa on määritelty, että jo lapsella on ”oikeus

ilmaista itseään ja olla osallinen itseä koskevassa päätöksenteossa” (YK:n Lastenoikeuksien yleissopimus 1989). Osallisuus itsessään antaa ihmiselle eväitä pohtia olemassaolon peruskysymyksiä kuten sitä, mihin me kuulumme, kuinka me elämme ja ennen kaikkea siihen keitä me olemme? (Bardy 2001 B, 123–125). Osallisuudessa ihmisen tulisi tulla kuulluksi, hänen mielipiteidensä esilletuontia tulisi tukea sekä ne tulisi ottaa huomioon. Pitäisi antaa mahdollisuus olla mukana päätöksentekoprosessissa, sekä antaa vastuuta itse päätöksenteossa. Lisäksi tulisi jakaa, erityisesti lasten ollessa kyseessä, perinteisesti aikuiselle kuuluvaa valtaa lapsen kanssa. (Venninen 2012.)

Osallisuus itsessään antaa mahdollisuuden ja erityisesti oikeuden iloita itsestään ja huomata muidenkin nauttivan kyseisen henkilön läheisyydestä. Ihmisen toiveet ja tarpeet otetaan huomioon samalla kun hänellä on mahdollisuus oppia uutta turvallisessa ympäristössä. Viimeksi mainittu on erittäin tärkeä erityisesti lasten kannalta. Ollessaan aikuisen seurassa lapsi voi saada turvaa ja lohtua oppimisen rinnalla. Näiden lisäksi osallisuus antaa ihmiselle kokemuksen siitä, että hän pystyy vaikuttamaan ja saa aikaan asioita itse ilmaisunsa kautta. Asioita, mistä hän kuin myös muut ihmiset voivat hyötyä. Osallisuus kasvattaa ihmistä ja hänen omatoimisuuttaan valintojen teon, vastuun ottamisen ja päätöksiin osallistumisen kautta. Samalla se auttaa tulkitsemaan ympäröivää maailmaa, sen ihmisiä sekä ajankohtaisia tapahtumia. Osallisuuden kautta ihminen kehittyy ja rohkaistuu entistä enemmän, joka näkyy ja vaikuttaa hänen koko elämään. (Venninen 2012.)

Jo nyt ihmiset ovat alkaneet antaa enemmän kokeilun mahdollisuuksia vastaavalle aiheelle. Erilaisia tutkimuksia ja opinnäytetöitä on tehty kasvavassa määrin viime vuosien aikana. Porin Diakissa, keväällä 2009 valmistuneen tutkimusmuotoisen opinnäytetyön mukaan vastanneet vanhemmat toivoivat, että lapset tapaisivat ikäihmisiä joko yhtä usein tai useammin kuin tällä hetkellä. Tutkimus vahvisti yhdessä toimimisen, perinteiden ja arvojen siirtymisen tarpeellisuuden, mitä hanke edistää. (Martikainen & Uusitalo 2009, 31.) Enemmän tehdään vastaavia töitä myös lasten ja ikäihmisten kohtaamisen tarpeen lähtökohdista. Mediassa esillä olleita teemoja näkyy muun muassa Viktoria Ahosen & Hanna Bukiksen työssä, jossa tutkittiin vanhusten yksinäisyyttä (Ahonen & Bukis 2008).

Vanhustyön keskusliitolla on käynnissä kolmivuotinen Elämäkulku- ja ikäpolvet tutkimus ja -kehittämishanke, jossa esillä ovat ikäpolvien väliset suhteet ja niiden välillä esiintyviä jännitteitä. Hankkeessa pohditaan ikäryhmien välisten kuilujen kaventumisen mahdollisuuksia ja keinoja. (Elämäkulku ja ikäpolvet i.a..) Myös sukupolvien välisen toiminnan sisältöön painottavia töitä löytyy koulujen arkistoista. Innostaminen, yhteistyö ja vuorovaikutus korostuvat Mervi Lehtilän opinnäytetyössä, jossa lapset ja vanhemman sukupolven edustajat kohtasivat monipuolisen aktiviteetin raameissa. (Lehtilä 2009.)

4 ASKARTELUA KEINUTUOLIN ÄÄRELLÄ – KEHITTÄMISHANKE

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää uutta toimintaa tukemaan sukupolvien välisen kuilun pienentämistä, sekä mukana olleiden kohderyhmien elämänlaadun kohentamista ja ennakkoluulojen häivyttämistä. Kehittämishanke sijoittui Espooseen, jossa mukana toimivat Espoon kristillinen koulu, sekä Vanhusten Palvelutalo Ry:n Omenatarha. Työn toivotaan kannustavan mukana olleiden osapuolten väliseen yhteistyöhön jatkossakin ja innostavan myös muita vastaavia tahoja käyttämään kehittämäämme toimintaa tulevaisuudessa. Kristillinen kuvakulma tulee toisen osapuolen, Espoon kristillisen koulun, mukanaolosta. Työssä korostetaan lasten ja ikäihmisten keskinäisen toimimisen ja kohtaamisen hyötyjä ja tärkeyttä sekä esitellään toimintamalli, jota voi käyttää mainitun kohtaamisen helpottamiseen.

Kehittämishankkeen ideoiminen alkoi jo talvella 2010, jolloin huomasimme olevamme kummatkin kiinnostuneita toiminnallisesta projektista, mikä yhdistäisi eri sukupolvien edustajia. Tämän päivän ongelmaksi muodostunut ja kovin yleiseksi tullut ikäihmisten yksinäisyys ja siitä muodostuva syrjäytyneisyys oli lähtökohtana tälle kehittämishankkeelle. Halusimme kehittämishankkeella olevan jonkinlainen tarkoitus, minkä avulla voisimme torjua ikäihmisten yksinäisyyttä ja sitä kautta yhteiskunnan ulkopuolelle jättäviä.

Toinen yhteiskuntaamme vaivaava ongelma on sukupolvien välille muodostunut ja kovaa vauhtia kasvava kuilu, jonka kautta erilaiset väärät mielipiteet ja stereotypiat toisista sukupolven edustajista, ikäihmisistä sekä lapsista ja nuorista, on yleistynyt. Sukupolvelta toiselle siirtyvä suullinen ja toiminnallinen perimä ovat pienentyneet. Halusimme hankkeen avulla rikastuttaa näiden perimien siirtymistä lapsille. Yhteydellä vanhemman sukupolven edustajaan voi myös olla ennaltaehkäisevä vaikutus nuorten ja lasten pahoinvointiin yhteiskunnassamme. Koska tätä yhteyttä ikäihmisiin ei yhteiskuntamme lapsilla ja nuorilla välttämättä enää ole, tai se on kovin pieni, halusimme kehittää keinon luoda uudelleen tätä yhteyttä. Yhteistyötahomme mahdollistivat turvallisen kokeilun hankkeelle, jotta näkisimme, toimiiko suunnittelemamme toiminta ja saako se aikaan

toivottuja reaktioita: synnyttääkö se iloa, uusia kokemuksia ja lähentääkö se eri sukupolven edustajia toisiinsa?

4.1 Hankkeen osapuolet

Hankkeen tarkoituksen toteutumisen kannalta oli oleellista, että kohderyhmät koostuivat ikäihmisistä eli seniori-ikäisistä sekä kouluikäisistä lapsista. Kehittämishankkeen toimivuuden kannalta oli tärkeää löytää yhteistyökykyiset ja toisiaan lähellä olevat yhteistyötahot. Yhteistyökoulumme puolelta halusimme 1. luokan oppilaat mukaan hankkeeseen. Nuoremman sukupolven ikävalintaan vaikutti Tiian saama lastentarhanohjaajan (LTO) pätevyys. Toivoimme myös näkökulmaa vanhempien alakouluikäisten lasten ja ikäihmisten kohtaamisesta. Tämän meille mahdollisti Espoon kristillinen koulu 5. luokan osalta. Yhdistämällä kaksi saman alakoulun, mutta ikäryhmiltään eri luokan, pystyimme myös lisäämään nuoremman sukupolven keskinäistä yhteistyötä, lapsien oppiessa toisiltaan. Vanhemmat lapset ovat jonkinlaisia roolimalleja nuoremmille lapsille, mikä lisää nuorempien valmiutta ottaa rohkeammin kontaktia iäkkäämpään kohderyhmään. Koulu myös antoi hankkeelle ja kristillisen pätevyyden saamiseksi tärkeän kristillisen näkökulman yhteistyötahomme kautta. (Airaksinen & Vilka 2004, 38–39.)

Ikäihmisten yhteistyötaholta odotimme kohtuullisen psyykkisen ja fyysisen kunnon omaavia osallistujia. Toivoimme ikäihmisiltä myös innokkuutta ja positiivista asennetta hanketta ja lapsia kohtaan. Vanhusten palvelutalo ry Omenatarhan yksiköstä saimme toivomamme tahon mukaan hankkeeseen. (Airaksinen & Vilka 2004, 40.)

4.1.1 Espoon kristillinen koulu

Espoon kristillinen koulu on Espoon Matinkylässä toimiva kristilliseen maailmankatsomukseen ja arvomaailmaan perustuva yksityinen peruskoulu. Se on perustettu syksyllä 1999, mutta sai vasta keväällä 2001 virallisen yksityiskoulun aseman. Koulussa painotetaan pienryhmäopetukseen, jossa jokaisen lapsen yksilöllisyys otetaan huomioon.

Lukuvuonna 2009–2010 vuosiluokilla 1-9 oppilaita oli koulussa 123. (Espoon kristillinen koulu i.a..)

Oppilaat saavat Espoon kristillisessä koulussa kristillisen arvopohjan mukaista perusopetusta, joka samalla huomioi Espoon kaupungin opetussuunnitelmassa laadittuja periaatteita. Koulussa painotetaan ihmisoikeuksia, tasa-arvoa, demokratiaa, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttämistä, sekä monikulttuurista hyväksymistä. Lisäksi koulussa korostetaan ihmisarvoa, lähimmäisyyttä, kohtaamista, yhteisöllisyyttä, kunnioitusta sekä vastuullisuutta. Kaiken taustalla on kristillinen ihmiskäsitys, jossa ihminen tulee kohdata sellaisenaan, äärimmäisen arvokkaana. (Espoon kristillinen koulu i.a..)

Espoon kristillinen koulu on itsenäinen toimija, eikä näin ollen ole sitoutunut minkään yksittäisen seurakunnan toimintaan tai oppeihin. Koulu tekee yhteistyötä Apostolisen uskontunnustuksen hyväksymien seurakuntien kanssa. Koulussa opetetaan lapsia suvaitsevaisiksi ja avarakatseisiksi erilaisia kristillisiä opinkäsityksiä ja eri uskonelämän ilmenemismuotoja kohtaan. (Espoon kristillinen koulu i.a..)

4.1.2 Vanhusten Palvelutaloyhdistys ry – Omenatarha

Yhdistyksen visio on olla hyvän ikääntymisen kumppani. Yhdistys tarjoaa ikäihmisille turvallista asumista, tukea itsenäiseen elämään omassa kodissa sekä yksilöllistä, ikäihmisen omaan tarpeeseen ja tahtoon perustuvaa hoitoa ja palvelua. Ikäihmisille on tarjolla myös mielekästä arkipäivän toimintaa, harrastus- ja kerhotoimintaa sekä vertaistuki- ja vapaaehtois-toimintaa. Elämän ehtopuolella oleville ikäihmisille turvaamme hyvän perushoidon, inhimillisen ja arvokkaan elämän lopun. (Vanhusten Palvelutaloyhdistys ry i.a. B, 2.)

Vanhusten Palvelutaloyhdistys ry on pääkaupunkiseudulla toimiva, yleishyödyllinen, voittoa tavoittelematon yhdistys, joka on perustettu vuonna 1989. Yhdistyksen toiminta-ajatuksena on tuottaa ikääntyville ihmisille turvallista asumista ja hyvinvointia ylläpitävää toimintaa, sekä itsenäistä kotona asumista tukevia palveluita. (Vanhusten Palvelutalo Ry i.a. B, 4.)

Yhdistykseen kuuluu kuusi toimivaa palvelutaloa, jotka ovat sijoittuneet eri puolille pääkaupunkiseutua. Omenatarha on noussut omaksi toimintayksikökseen Espoon Matinkylään, kauppakeskus Iso Omenaa vastapäätä, vuonna 2005. Omenatarhassa, asukkaiden tukena, toimii moniammatillinen henkilökunta, johon kuuluu muun muassa joh-to- ja hallinnon tehtävissä toimivat henkilöt, hoitajat, fysioterapeutit, sosionomit sekä toiminnan ohjaajat.

Omenatarhan toimintamuodot ovat monipuoliset ja palvelevat eri tarpeita vaativia asiakasryhmiä. Rakennuksessa toimii kaksi ryhmäkotia: Kaneli, joka on 13-paikkainen, muistihäiriöisten ikääntyvien asumuksena toimiva osasto, sekä Omena, joka on 9-paikkainen ikääntyville kehitysvammaisille turvallista asumista tarjoava osasto. Omenatarhan palveluihin kuuluu myös kotipalvelu, joka mahdollistaa asiakkaiden itse-näistä elämistä tukevia palveluita, heidän itse vuokraamissaan tai ostamissaan asunnois-sa. Näitä ovat mm. lääkkeiden anto, siivous- ja ruoanvalmistuspalvelut. Arjen toimintaa tukee myös päivätoiminta, jota järjestetään pienille toimintaryhmille viikon aikana klo 9.00–15.00. Päivätoiminnan ideana on aktivoida ikäihmisiä tutussa ryhmässä ja näin ylläpitää heidän toimintakykyään mahdollisimman hyvänä erilaisten askareiden, tieto-visojen ja liikunnan avulla. (Vanhusten Palvelutaloyhdistys ry i.a. A.)

4.2 Tavoitteet

Puolenvuoden mittaisen kehittämishankekokeilun aikana haluttiin antaa ikäihmisille ja lapsille mahdollisuuden kohdata mielekkäästi. Tietoa toiminnan pohjalle ja jatkuvalla kehittämiselle kartutettiin teettämällä kohderyhmälle suullisia kyselyitä, tarkastelemalla luotujen asetelmien vaikutuksia kaikissa osatekijöissä. Kyselyihin vastasivat lasten ja ikäihmisten lisäksi vanhemmat, opettajat, sekä Omenatarhan työntekijät. Tavoitteena oli saada käytännön kokemuksen kautta tietoa kehittämämme sosiaalisen kohtaamisen toi-mivuudesta, hyödyistä ja riskeistä. Työn pääpaino kuitenkin pysyi ikäihmisissä ja lap-sissa. Hankkeen päätavoite oli luoda malli toiminnasta, jonka avulla lapset ja ikäihmiset kykenevät kohtaamaan niin, että molemmat saavat tilanteesta positiivisen kokemuksen.

Luodun toiminnan tavoitteena oli antaa ikäihmisille helpotusta yksinäisyyteen ja ilahduttaa heidän arkeaan jollakin uudella, mutta yksinkertaisella tavalla, mikä samalla lisäisi heidän mahdollisuuttaan sosiaaliseen kanssakäymiseen. Lasten kanssa toimimisen tarkoituksena oli lisätä ikäihmisten vireyttä, mikä helpottaa arjessa selviytymistä ja jaksamista. Osallisuuden kokeminen oli myös merkittävä osatekijä, jota tavoiteltiin ikäihmisten kohdalla: sen merkitystä ei sovi vähätellä, sillä kanssakäyminen nuorempien ikäryhmien kanssa parantaa heidän hyvinvointiaan ja elämänlaatuaan, kun he kokevat osallisuutta toimiessaan näiden kanssa (Kivelä & Vaapio 2011, 21).

Lasten näkökulmaa ajatellen hankkeen oli tarkoitus antaa heille uusia kokemuksia ja käytännön tilaisuus oppia toimimaan iäkkäämpien ihmisten kanssa. Ikäihmisten oma elämäkokemus ja tarinat antavat paljon lapsen elämään, samalla kun tieto, kokemukset, kulttuuri ja historia siirtyisivät sukupolvelta toiselle. Lisäksi tavoitteena oli muuttaa ja ennaltaehkäistä mahdollisia ennakkoluuloja koskien vastakkaista kohderyhmää ja sen jäseniä. Tämä huomioon ottaen, yhtenä tavoitteena oli antaa lapsille mahdollisuus kohdata hyvin monipuolisesti ikäihmisten ryhmän edustajia turvallisessa tilanteessa ja antaa heille tietoa sekä mahdollisuus kysyä ja esittää ajatuksiaan ääneen.

Hankkeen taustalla oli ajatus siitä, että yhteisestä toiminnasta yritetään tehdä luonnollista ja rentoa. Kohtaamisista haluttiin karsia pois tekijöitä, jotka luovat harrastuksen omaisen tai varta vasten järjestetyn tapahtuman tunteen. Lapset ja ikäihmiset kohtaavat arjen tilanteissa harvenevassa määrin luonnollisena osana arkea: samassa pihapiirissä voi olla vanhainkoti ja päiväkotit, mutta niiden välille ei ole luotu toiminnallisia yhteistyötapoja. Tekeminen liittyy usein johonkin suorittamiseen. Sen sijaan, että lapset käyvät esiintymässä ikäihmisille, toiminnan painopisteen olisi hyvä korostaa toimintaa, joka todella yhdistää sukupolvia, sillä sitä yhteinen toimintakulttuuri edellyttää. Sen sijaan, että järjestetään jotain hienoa ja speaktaakkelimaista, voidaan luoda tavallisia arjen kokemuksia, joihin kuuluu esimerkiksi istuminen ja jutteleminen, yhteiset ruokailuhetket; asiat, joita perhe normaalisti arjessaan toimittaisi jos nämä sukupolvet asuisivat samassa taloudessa. Yhteydet ikäihmisiin perheenomaisen kohtaamisen kautta, innostavat ja vahvistavat nuoren sukupolven kontaktia omiin juuriin. Omat juuret ja historian tunteminen yleensä antavat perspektiiviä omalle identiteetille, mikä puolestaan lisää sosio-kulttuurista ja sosiaalista pääomaa. (Suomi 2003, 181–182.)

4.3 Suunnittelu

Suunnittelun ja etukäteisvalmistelujen riittävä hoitaminen korostui työssä, joka perustuu uudelle toimintamallille ja jonka osapuolilla on huomattavasti rajoitteita sekä vaatimuksia. Tilanne oli myös vetäjille uusi, eikä vastaavien kohderyhmien yhdessä toimimisesta ole paljoa kokemusta. Valmistautuminen sisälsi huomattavan määrän kirjallista työstöä. Sopimukset yhteistyötahojen välillä oli solmittava, infokirjeet ja mainokset hankkeen sisällöstä ja tulevista tapahtumista oli lähetettävä lasten koteihin sekä palvelutaloon. Luvat hankkeeseen osallistumisesta ja toimintapäivien dokumentoinnista oli pyydetty hankkeeseen osallistuvilta ikäihmisiltä ja lasten huoltajilta. Lisäksi itse toiminnasta saatiin kokonaisvaltainen kuva, suunnitteluvaiheessa, vasta rungon selkeytyessä paperille. (Liite 1.) Käytännön työn hahmottaminen mahdollistui suullisen ja kirjallisen suunnittelun avulla. Tähän liittyen oli paljon huomionarvoisia asioita, kuten osallistujien toiveet, tarpeet ja odotukset. Näiden lisäksi huomioitiin osallistujien kunto, ikä, vuodenaika, ajankohta, yhteistyötahot, sisältö, menetelmät, virikkeet sekä ryhmätilanteen kulku (Airila 2002, 31–32).

Ryhmätoiminnan suunnittelussa yleisenä sääntönä on, että pieni ryhmä on parempi kuin iso, varsinkin kun mukana saattaa olla huonokuntoisia osallistujia. Ryhmän jäsenten eri intressien valossa, toiminnasta pyrittiin tekemään monipuolista, mutta pitämään se yksinkertaisena. Suuri ryhmä, joka sisältää monenikäisiä osallistujia vaatii vetäjiltä tilanteenlukutaitoa ja valmistautumista nopeisiin muutoksiin ryhmän toiminnassa (Airila 2002, 31–32).

Mahdolliset konfliktit kehittämishankkeen aikana, esimerkiksi toimintapäivien yhteydessä tai vanhempien mielipidettä kysyttäessä ovat mahdollisia. Pyrimme välttämään nämä tilanteet varhain annetuilla, hyvin informatiivisilla ohjeilla ja tiedotteilla. Eri osapuolten välisissä ongelmatilanteissa tulemme tekemään intervention tilanteen parantamiseksi, selvittämällä ongelmaa tilanteessa olevien osapuolten kanssa kasvotusten. Selvittely tulee tapahtumaan keskustelun kautta, jossa yritetään kartoittaa tilannetta, ja saada se toimimaan niin, että kaikki osapuolet olisivat tyytyväisiä. Keskustelun kautta osapuolille tulee myös selville se, että hankkeen kannattavuus ja tarkoitus on olla tukena ja parantamassa osapuolten elämää.

Vaikka hankkeen ideaali toiminta olisi luoda kokemus kodinomaisuudesta, se vaatii käytännössä useita arkisia yhteisiä hetkiä. Tämän tunteen syntyminen edellyttää jonkin asteen ystävystymistä, mille on suotavaa pidempi jatkuvuus. Jos luodaan hyviä suhteita, niihin osallistuneille voi olla haitallista äkillinen toiminnan lopettaminen. Tämä huomioon ottaen, Askartelua keinutuolin äärellä pidettiin toiminnaltaan suppeampana, koska ei voitu varmistaa sen jatkumista opinnäytetyön valmistuttua. Jos työtahot ovat valmiita jatkamaan toimintaa pitkäjänteisillä tavoitteilla, heillä on paremmat edellytykset toteuttaa hanketta aktiivisemmin.

Riskitekijänä toteutuksessa oli iäkkään kohderyhmän vapaaehtoisuus. Tekijöillä ei voinut olla varmuutta siitä, kuinka monta tulee paikalle. Tämä huomioon ottaen, oli vaikeaa arvioida esimerkiksi ryhmäkokoja ja jakoja etukäteen, mikä vaikutti tietysti käytännössä itse toimintaan. Tilanteen yllättävyyden ollessa etukäteen huomioitu, siihen osataan suhtautua neutraalimmin. Ohjaajan osaamisella ja oikealla asenteella selviää yllättävistä tilanteista hyvin. Tärkeää onkin tiedostaa ja muistaa jo etukäteen, että yllättävät tilanteet eivät haittaa ketään. Niiden kokemista ei tarvitse piilotella, vaan voi ottaa asian niin kuin se tulee. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, jos tapahtumaan ilmaantuukin täysin erilainen määrä henkilöitä kuin on kuvitellut, niin yhteistyössä toinen vetäjä voi pelata aikaa, samalla kun toinen miettii uuden suunnan toiminnalle. Tämä ajanpelaaminen voi olla jotain, mitä suunniteltiin jo aikaisemmin, kuten esittäytymistä, mutta tyyli sillekin voidaan muuttaa lennossa. Koska hyvän mielen nostaminen ja ylläpitäminen on yksi tärkeimmistä seikoista toiminnassa, siihen tulee panostaa joka tilanteessa. Itse toiminnan ei tarvitse olla ihmeellistä ja noudattaa tiettyä kaavaa, jotta kaikille voi jäädä hyvä mielikuva tapahtumasta.

Ryhmäturvallisuuden tavoittelu ja ylläpitäminen olivat oleellisia seikkoja toimintojen suunnittelussa. Turvallisella ryhmällä tarkoitetaan tässä työssä ryhmän tilaa, jossa on mahdollisimman vähän minuutta uhkaavia tekijöitä, jotka voivat synnyttää pelkoa, syyllisyyttä, häpeää tai arvottomuuden tunnetta. Mahdollisen turvattomuuden tunteen kokeminen oli todennäköisintä nuorimmille lapsille. Kun henkilö pelkää ryhmässä, joka on todellisuudessa turvallinen, se voi johtua esimerkiksi siitä, että paikalla on joku, joka muistuttaa esimerkiksi ikävästä menneisyyden asiasta, tai sopii ennakkoluuloon pohjautuvaan mielikuvaan. (Aalto 2000, 15–16.)

Suunnittellessa eri toimintoja, alkujärjestelyjä ja tilanteiden raameja, pitää ottaa huomioon turvallisen ryhmän edellytykset. Turvallisuus, joka pohjautuu tosiasialliselle turvallisuudelle, syntyy ryhmässä lähinnä viidestä eri osatekijästä. Ensimmäinen on luottamus. Miten saamme ryhmän jäsenet luottamaan ja toimimaan luotettavasti? Toinen turvallisuutta edistävä tekijä on hyväksyntä. Millainen toiminta rohkaisee laittamaan itseään alttiiksi, mutta ei liikaa? Seuraava tärkeä osatekijä on avoimuus. Millaisessa toiminnassa on mahdollisimman helppoa ja luontevaa ilmaista itseään minuuden eri tasoilla? Neljänneksi turvallisen ryhmän kasvua tapahtuu tuen antamisesta. Ohjaajalla on tässä vastuu luoda raamit toiminnalle ja tukea tuen antamista ryhmän sisällä. Viidenneksi ryhmän turvallisuuteen tähtäävään toimintaan kuuluu halukkuus yhteistyöhön eli sitoutuminen. Mitkä tekijät kasvattavat osanottajien motivaation siihen pisteeseen, että he kokevat haluavansa osallistua? (Aalto 2000, 16–17.)

4.3.1 Ikäihmisten kunto

Perus tukiasuntojen lisäksi, Omenatarhassa on osastot sekä dementiaa sairastaville, että kehitysvammaisille ikäihmisille. Toiminnan helpottamiseksi ryhmä rajattiin hyväkuntoisiin Omenatarhan asukkaisiin. Hyväkuntoisella tarkoitetaan tässä tilanteessa ikäihmistä, jonka fyysinen ja psyykinen kunto ovat vielä niin hyvät että hän kykenee elämään melko itsenäisesti. Vaatimustasona pidimme sitä, että seniori-ikäiset kykenevät toimimaan monipuolisesti lasten kanssa ohjeiden mukaan. Tässäkin ryhmässä oli tiettyjä rajoitteita, kuten näkövammaisuutta tai selkeästi rajoittunutta liikuntakykyä, mutta etukäteispohdintoissa päädyttiin tulokseen, että lapsia ei tarvitse suojella erilaisuudelta. Halusimme antaa lapsille mahdollisuuden tottua ajatukseen ikäihmisistä aikaisempaa läheisempänä henkilönä, kokemalla turvallinen hetki heidän seurassaan.

Omenatarhan asukkaiden fyysinen kunto vaikutti suunnittelussa myös toiminnan laatuun ja keston. Ryhmä, josta löytyi monen tasoisia yksilöitä, kesti hyvin kahden tunnin yhtäjaksoisen toiminnan. Ryhmän sisäinen tuki ja vetäjän ammattitaito mahdollisti laajemman osallistumisaktiivisuuden: esimerkiksi toisessa askartelupäivässä oli mukana näkövammaisen osanottaja, joka kykeni osallistumaan ja nauttimaan toiminnasta saamansa tuen ja ohjaamisen avulla.

4.3.2 Asenteisiin ja toiveisiin liittyvä pohjatyö

Osapuolia ei haluttu sitoa hankkeeseen, jotta säilyisi mielekäs vapaaehtoisuudelle perustuva asenne kunkin osanottajan kohdalla. Tästä johtuen hankkeelle oli oleellista motivoita osapuolet lähtemään mukaan. Motivointiin sisältyi hyvä tiedottaminen sekä selkeä toiveiden kuunteleminen, mikä vaikutti muun muassa toimintapäivien ajankohtaan. Hankkeen toteutumisen kannalta, sen markkinointi ja info-tilaisuuksien pitäminen eri osapuolille oli oleellista. Näissä tilaisuuksissa ei ainoastaan annettu informaatiota, vaan sitä kerättiin selvittämällä muun muassa ennakoasenteita ja tuntemuksia, toiveita sekä kiinnostuksen tasoa. Oleellista oli myös selvittää mitä osapuolet itse halusivat tehdä ja mitkä olivat heidän vahvuuksiaan.

Ryhmän asenteisiin ja toiveisiin liittyvä työ painottui siis kahteen pääkohtaan: ryhmän motivointiin ja ennakoasenteiden selvittämiseen. Vaikka työn toiminnalla on huonoja ennakoasenteita positiivisesti muokkaava mahdollisuus, alun selvityksellä kartoitettiin niiden olemassaoloa. Ryhmässä oli lopulta hyvin ennakkoluuloton ja avoin asenne toista osapuolta kohtaan, mutta suunnitteluvaiheessa tätä ei voitu tietää, joten sen mahdollisuus piti ottaa huomioon. Lähtöasenteet vaikuttivat myös yhteistoimintatilanteiden valvonnan suunnitteluun. Jos asenteet olisivat olleet voimakkaita, paikalle olisi kutsuttu enemmän henkilökuntaa neutralisoimaan mahdollisesti kärjistyviä tilanteita.

4.3.3 Käytettävät tilat

Hankkeen varsinainen toteutus sijoittui Vanhusten Palvelutalo Ry:n Omenatarhan tiloihin, Espoossa. Toimintapäivät järjestettiin Omenatarhan toimintahuoneessa, joka valittiin ikäihmisten rajoitusten mukaan. Huone oli tilaltaan rajallinen, mutta sen sijainti oli helppopääsyisin ikäihmisille, jotka asuivat samassa rakennuksessa. Huone oli eristetty Omenatarhan päivätoimintaryhmän tiloista väliseinällä, mutta hankkeessa saatiin hyödyntää myös näitä tiloja, mikä mahdollisti monipuolisemman toiminnan.

Otimme huomioon myös pienten lasten liikuttamisen haasteen jo alkuvaiheessa, jolloin mietimme yhteistyötahoja ja koulun etäisyyttä Palvelutaloon. Suurehkon osanottajamää-

rän sijoittaminen ahtaaseen tilaan voi luoda erilaisia turvallisuusriskejä, mutta tähän asiaan tukea tuli mukana toimivilta opettajilta. palvelutalo sijaitsi vajaan kahden kilometrin etäisyydellä Espoon kristillisestä koulusta, joten lapsilla oli mahdollisuus tulla paikalle jalkaisin, opettajien johdolla.

4.4 Toiminnan rakenne

Varsinainen käytännön työ sisälsi monipuolista toimintaa, sekä koko kohderyhmän kanssa, että pienemmissä ryhmissä, kuitenkin teeman äärellä. Toiminta suunniteltiin ryhmälähtöisesti, ottaen huomioon ryhmän rajoitukset ja vaativuustason, sekä sen omat toiveet. Toiminnassa painotettiin kohderyhmään kuuluvien henkilöiden ääntä kaikessa, missä he olivat osallisena. Hanke sisälsi suunnitelman yhteisestä puuhailusta molempien osapuolien kanssa yhdessä ja erikseen sekä varsinaisen toiminnan toteuttamisen kohderyhmien kanssa. Yhteisen toiminnan päätteeksi mukana olleilta osapuolilta kerättiin palaute vetäjien analysoitavaksi.

Hankkeelle olisi ollut hyvä saada aikaan mahdollisimman useasti kontaktia, mutta koulun aikataulun sekä palvelutalossa tapahtuvan muun monipuolisen toiminnan vuoksi useammalle päivälle ei ollut paljoa mahdollisuuksia. Tietysti muut koulu ja rahatyöt vaikeuttivat useamman toiminnallisen hetken järjestämistä vetäjien osalta. Käytännön työ muodostui lopulta kolmen eri osan kautta. Tiedotukset eri osapuolille pitivät heidät ajan tasalla tapahtumista ja vetäjät saivat varmuuden toiminnan sopimisesta vanhemmille. Osapuolet saivat mahdollisuuden varata ajan kalenteriinsa ja tietää etukäteen, mitä toiminnot sisälsivät. Toimintapäivät olivat hankkeen päätapahtumat, joiden aikana aito kohtaaminen eri osapuolten kesken tapahtui. Toimintapäivien välissä oli pidempi ajanjakso, jonka aikana vedettiin kevyempää toimintaa ikäihmisille ja lapsille erikseen, ajatuksena jatkaa yhteydenpitoa sekä pitää osapuolet kiinni hankkeessa.

4.4.1 Tiedottaminen

Vanhusten palvelutalossa tehtävä tiedottaminen tapahtui pääsääntöisesti itse tehtyjen julisteiden välityksellä. Julisteita laitettiin joka kerrokseen ilmoitustauluille ja useampi pääaulaan näkyvälle paikalle. Palvelutalossa oli käytössä myös info-televisiot, joita pyysimme mainostuksen tueksi. Jotta asukkaat saisivat paremman alkukuvan tulevasta toiminnasta, pyysimme työntekijöitä toimimaan suullisina mainostajina. Positiivisen mielikuvan synnyttämistä tukee se, että luotettava henkilö antaa aiheelle hyvän kuvan suullisesti. Jos työntekijät osoittavat olevansa innostuneita tulevasta toiminnasta, se innostaa myös asukkaita, joita toivotaan osallisiksi.

Palvelutalon työntekijöille annettu tiedottaminen tapahtui aina ennen itse asukkaille mainostamista. Tulevista tapahtumista sovittiin yhdessä työntekijöiden kanssa. Käytännössä heille esiteltiin suunnitelma tulevasta päivästä ja he kertoivat mielipiteensä sekä sen, onko heillä muutostoiveita. Asukkaille suunnattujen tiedotteiden tekeminen oli uusi kokemus, joten siinä työntekijöiden neuvot osoittautuivat tärkeiksi. Mainonta on myyntipuhetta monistetussa muodossa. Sen tehokkuus määräytyy tavoitteiden toteutumisesta. Se on sellaista kirjoitettua tai puhuttua tekstiä, joka saa vastaanottajan alkuun kiinnittämään huomion tuotteeseen, kiinnostumaan siitä, haluamaan sen ja lopuksi tekemään ostopäätöksen. Vaikka hanke ei varsinaisesti myy mitään, sitä voi verrata tuotteen myyntiin. (Yrityshelsinki 2010.) Hanke vastaa tuotetta ja mukaan osallistuneita asukkaita voi verrata ostopäätöksen tehneisiin asukkaisiin. Mainosten piti siis olla riittävän informatiivisia, jotta niistä ymmärtää toiminnan sisällön ja syyn sen taustalla. Samalla visuaalinen puoli pitää muistaa, sillä kuva ja tekstin hyvä asettelu sekä mielekäs fontti vaikuttavat huomion kiinnittymiseen. Työn nimi, päivämäärät, kellonajat ja toiminnan sisältö sekä kenelle se on suunnattu tuli mainita selkeästi, mutta mielekkäällä tavalla.

1. helmikuuta 2011 pidettävää toimintapäivää mainostettiin Palvelutalossa tutuiksi tulleiden tiedotteiden lisäksi suullisesti talon yhteisen tiedotustilaisuuden yhteydessä, 14.11.2010 klo 15.00 (Liitteet 3 & 4). Mainostuksen aikana panostettiin siihen, että toteuttajat tuovat oman innokkuutensa esille. Seniori-asukkaita saatiin innostumaan toiminnasta oman asenteen avulla. Se, että toiminta oli asukkaille koko hankkeen ajan vapaaehtoista, aikaansai riskin siitä, että kohderyhmän edustajia ei vaivaudu paikalle, jo-

ten hyvä pohjustus oli tärkeää. Innostusta pyrittiin kasvattamaan sillä, että osallistujilla oli valta vaikuttaa itse toiminnan sisältöön ja se tapahtuisi heidän ehdoillaan.

Kun toimintapäivää koskeva info oli kerrottu, oli tärkeä tuoda potentiaalisten osallistujien näkyville muistutuksia itse tapahtumasta. Mainoksia vietiin jokaiseen asuinkerrokseen ja työntekijöitä pyydettiin muistuttamaan asukkaille toimintapäivästä. (Liite 5.) Työntekijöitä pyydettiin myös toimimaan keskusteluvastuullisina, jos joillain asukkailla oli kysymyksiä tai epäilyksiä itse tapahtumasta. Asukkaiden tietoon annettiin myös vetäjien omat yhteystiedot, joihin kaikille annettiin mahdollisuus ottaa yhteyttä mihin tahansa hankkeeseen liittyvässä asiassa.

Espoon kristillisessä koulussa tapahtuva informaation eteenpäin vieminen tapahtui samanaikaisesti. Ensin opetushenkilökunnan kanssa käytiin keskustelua aikatauluista ja toiminnan sisältöön liittyvistä toiveista sekä järjestelyistä. Oppilaiden vanhemmat tuli pitää ajan tasalla siitä, mitä toiminnan puitteissa tapahtuu ja milloin. Vanhemmille lähetettiin koulun välityksellä viestiä kehittämishankkeesta ja sen toimintapäivistä. Oli tärkeää myös saada heidän suostumuksensa siihen, että heidän lapsensa on toiminnassa mukana, kuin myös kuvauslupa. (Liitteet 2 & 8.) Kaikki vanhemmat antoivat suostumuksensa positiivisen palautteen kera. Kouluissa tehtävä mainostus koostui suullisista kerronnasta. Menimme koululle kertomaan tulevasta toiminnasta, kuuntelimme mahdollisia ennakoajatuksia ja -tuntemuksia, ja kyselimme lasten omia toiveita ja mielenkiinnon kohteita osataksemme käyttää tätä tietoa itse yhteisen toiminnan varsinaisessa toteutuksessa. Jos mieleemme tuli jotain erityistä, mitä emme olleet maininneet itse koululla käydessämme, pyysimme opettajia kertomaan lisätiedoista oppilaille puolestamme.

Tiedottamistilanteissa pohjustimme lapsia kertomalla tulevista tilanteista. Kävimme opettajien kanssa keskustelua mahdollisista peloista ja halusimme varmistua siitä, että kukaan ei kokisi toimintaa ikäihmisten kanssa pelottavaksi kokemukseksi, tai vaikka arkuutta olisikin ilmennyt, siihen olisi voimakkaasti liittynyt mielikuva siitä, että ei ole kokemuksessa yksin ja mahdollinen pelko otetaan vetäjien osalta tosissaan. Kerroimme lapsille ikäihmisten ulkoisesta olemuksesta ja kunnosta. Kyselimme luokilta, onko heillä kokemuksia ikäihmisten kohtaamisesta ja mitä ajatuksia se heissä herätti.

Senioriasukkaiden tiedotustilanteissa otettiin lasten asema huomioon siinä, että heille selitettiin lasten mahdollisesta aristamisesta uudessa ympäristössä, mahdollisesti hyvin vieraan ikäpolven kanssa. Näin myös asukkaat kykenivät ottamaan huomioon lasten lähtökohtia. Koska myös ikäihmisillä saattoi olla ennakoasenteita tai huonoja kokemuksia lasten kohtaamisesta, heidän ajatuksiaan ja tuntemuksiaan tiedusteltiin yhteisessä tiedotustilaisuudessa. Lasten luotettiin käyttäytyvän asiallisesti, mutta senioreita ajatellen, lapsille puhuttiin etukäteen perusasioista, kuten siitä, millaiseen kunnioittavaan käytökseen olisi hyvä pyrkiä ikäihmisten seurassa. Lapsille painotettiin sitä, että he voivat olla rennosti ja kysellä ikäihmisiltä, jos mieleen tulee kysymyksiä tai ei ymmärrä jotain, mutta että heitä tulee kunnioittaa ja kuunnella.

4.4.2 Toiminnat ryhmien kanssa erikseen

Hanke kesti kohderyhmien osalta noin vuoden, johon kuului puolen vuoden aktiivi-jakso. Aktiivi-jakso sisälsi kaksi toimintapäivää, jolloin kohderyhmät pääsivät kohtaamaan toisensa. Kuitenkin oli tärkeää, että hankkeesta tulee osallistujille jatkuvuuden tunne: kaikilla on mielikuva toiminnasta, joka ei ole hajanaista tai vain ajoittaista ja osallistujat ovat mukana myös silloin, kun kohderyhmät eivät ole samassa tilassa toistensa kanssa. Ihmisille on luontaista kaivata jatkuvuuden tunteita, koska ne linkittyvät kokemukseen turvallisuudesta. Tavoitteena oli luoda toimivan ryhmän osanottajille turvallisuuden tunnetta, ei vain niinä toiminnan hetkinä kun kaikki olivat koolla, vaan jo asennetasolla, mitä tuli hankkeeseen (Kuusisto 2008, 1). Jatkuvuuden tunteen ylläpitämiseksi ryhmiä aktivoitiin myös toimintapäivien välissä.

Alkuperäinen ajatus oli lähettää kirjeitä tai kortteja ikäihmisten ja lasten kesken, mutta jotta tuettaisiin osapuolten vireystasoa ja ylläpidettäisiin mielekästä tekemistä, päädyttiin hyödyntämään askartelua osana tätä toimintaa. Askarteluissa hyödynnettiin myös kalendaarisia tilaisuuksia ja liitettiin toiminta lähelle sattuvaan juhlapyhään. Tiia vastasi lasten kanssa tehtävästä askartelusta ja Mirta ikäihmisten kanssa toimimisesta. Yhteyden tunne hankkeeseen ja koko ryhmään tuli erityisesti siitä, että askartelun tuotokset suunnattiin toiselle ryhmälle, eli ikäihmisten tuotokset toimitettiin lapsille ja lasten askartelut vietettiin ikäihmisille. Toimitimme molemmat tässä tilanteessa myös postinkanta-

jan roolia koulun ja Palvelutalon välillä. Haastetta näille toiminnoille toi se, että vaikka lasten ryhmä pysyi kooltaan vakiona, ikäihmisiä ei voinut velvoittaa tulemaan jokaiseen toimintaan mukaan. Ratkaisuna päädyttiin tekemään lapsille luokittain tervehdykset ja ikäihmisille toimitetut askartelut laitettiin yleisiin tiloihin näytille, missä kaikki kykenivät nauttimaan niistä.

Ensimmäinen askartelupäivä pidettiin 7.2.2011 sekä koululla, että Omenatarhassa. Kyseistä toimintaa tiedotettiin Omenatarhassa mainoksen avulla ja koulussa tieto meni opilaille opettajien välityksellä. (Liite 7.) Askartelun teemaan liitettiin lähestyvä ystävänpäivä. Molemmat osapuolet askartelivat ystävänpäiväkortit, jotka sisälsivät värejä, runoutta ja keväisiä ajatuksia. Ikäihmiset tekivät enemmän yksilöllisempiä kortteja leikkaa ja liimaa -tekniikalla, kirjoittaen niihin muistamiaan runoja ja iloisia kevätkäytöksiä. Lapset tekivät suuret kortit, joihin painettiin sormiväreillä jokaisen hankkeessa mukana olleen oppilaan kädenjälki.

Toinen askartelupäivä pidettiin 27.4.2011. Päivää tiedotettiin Omenatarhassa mainoksen avulla. Mainokseen kyettiin panostamaan ensimmäistä kertaa paremmin ja se sisälsi mukavan fontin lisäksi väriä ja kuvia. Mainos tehtiin Omenatarhan koneella, eikä siitä jäänyt meille omaa versiota. Tämän takia kyseistä mainosta ei löydy liitteistä. Koululla opettajat vastasivat tiedottamisesta.

Askartelupäivän teema tällä kertaa oli kevät. Vappu oli lähestymässä, joten ikäihmiset taiteilivat lapsille vappunaamareita. Lapset tekivät ikäihmisille kortteja, joihin oli laitettu kukkia hyödyntäen erilaisia arjen materiaaleja kuten kertakäyttöisiä muffinivuokia. Molemmissa askarteluhetkissä painotettiin siihen, että kohderyhmät saivat käyttää omaa mielikuvitustaan, mutta heille annettiin raamit ja idea siitä mitä tehdään. Ikäihmiset tekivät lapsille kortit, jotka olivat samalla vappunaamiot. Tehdessä oli hienoa huomata, että askartelu sopi kaikille halukkaille osanottajille. Aktiivisin naamioiden tekijä oli eräs näkövammaisen nainen, joka teki seitsemän vappunaamiota. Naamiot oli leikattu muotoonsa valmiiksi, mutta niihin tehtiin hileillä ja erivärisillä paleteilla koristeita.

4.4.3 Ensimmäinen toimintapäivä

Ensimmäinen toimintapäivä sovittiin kalenteriin sopivaksi sekä koulun puolesta että seuraten sitä, onko Vanhusten Palvelutalossa tapahtumia, jotka hankaloittaisivat kyseistä toimintaa. Toimintapäivä toteutettiin 1.2.2011, alkaen klo 10.00. (Liite 6.) Toimintapäivä haluttiin dokumentoida myöhempää tarkastelua ajatellen. Dokumentoinnilla pystyimme takaamaan itsellemme materiaalia, joiden avulla oli mahdollista käydä läpi toimintapäivien etenemistä osanottajien ilmeiden, eleiden sekä reaktioiden kautta. Lisäksi dokumentointi antoi meillä mahdollisuuden kriittiseen itsearviointiin ohjaajina. Halusimme dokumentoinnin avulla myös antaa osanottajille pienen muiston osallistumisesta kehittämishankkeeseen. Kuvatusta materiaalista tulimme tekemään videokoosteen, jonka antaisimme Espoon kristilliselle koululle ja Omenatarhalle sisäiseen käyttöön. Lisäksi esittelisimme hankettamme opinnäytetyön julkistamisseminaarissa koosteen avulla.

Kuvaamiseen ei haluttu kiinnittää kumpaakaan ohjaajaa tai muita mukana olevia työntekijöitä. Halusimme varmistaa, että paikan päällä olevista työntekijöistä mahdollisimman moni kykenisi seuraamaan toiminnan kulkua. Taru Heikkonen suostui toimimaan kuvaajana toimintapäivässä. Kuvaustilannetta piti miettiä hyvissä ajoin etukäteen ja varmistaa vanhemmilta kuvauslupien saanti. Vanhemmille jo aikaisemmin menneestä ensimmäisestä tiedotteesta kuitenkin unohtui kuvausluvan kysyminen. Asia hoidettiin lasten reissuvihkojen avulla. Opettajat lähettivät vihkojen välityksellä viestin vanhemmille koskien kuvauslupaa. Kahta lasta lukuun ottamatta kaikki lapset saivat luvan olla kuvattavina. Kaksi kuvauskiellon saanutta lasta, esittelimme kuvaajallemme, kuka pystyi varmistamaan, että kyseiset lapset eivät joutuisi kuvatuiksi. Lisäksi toimintapäivän aluksi kysyttiin, onko paikalla ketään asukasta, joka ei halua kuvaansa otettavan. Kaikki palvelutalon asukkaat antoivat luvan kuvaukselle. Luvan kysymisen yhteydessä emme huomioineet videokoosteen julkisen levityksen mahdollisuutta, minkä vuoksi tehtyä koostetta voidaan käyttää vain yksityisesti.

Toimintapäivän aluksi, kaikille annettiin nimikyltti. Lasten kyltit olivat valmiit, mutta senioriasukkaille ne piti tehdä paikan päällä, koska etukäteen oli mahdoton tietää, ketä osallistuisi toimintaan. Paikalla olevat esiteltiin suurpiirteisesti: kerrottiin ketä vetäjät

ovat, että paikalla on talon asukkaita, opettajia ja koululaisia Espoon Kristillisestä koulusta, mutta jokaista paikallaolijaa ei esitelty kaikkien kuullen yksilöllisesti. Varsinaista nimikierrosta ei koettu hyödylliseksi, sillä paikalla oli niin paljon väkeä, että nimien oppiminen olisi vain toiminut aikaa vievänä häirittävänä. Tulevan toiminnan yhteydessä mukana olijoilla oli mahdollisuus tutustua toisiinsa pienissä ryhmissä, mikä mahdollisti paremmin tutustumisen muutaman kanssa, joka koettiin tärkeämmäksi kuin hämärän kuvan saannin koko ryhmästä.

Kun itse toiminnasta ja sen osallistuvista osapuolista oli otettu kaikki oleellinen huomioon, oli mietittävä ehkä tärkeintä roolia koko huoneessa – omaansa. Ohjaajana virittäytyimme tulevaan tilanteeseen ennen itse tapahtumaa. Virittäytyminen muistuttaa keskittymistä ja valmistautumista. Sen tärkeys ilmenee siinä, että sen puutteen huomaa niissä tilanteissa kun kaikki ei käy odotusten mukaan. Kun tapahtuu odottamatonta ja ei ole varautunut siihen, ihminen lamaantuu. Hetkeen ei tunne mitään ja ajankokemus muuttuu oudoksi. Virittäytymiseen kuuluu myös henkinen valmistautuminen, se, että ohjaaja kokee olevansa valmis. Se, mitä joku oikeasti ajattelee tilanteesta tai ihmisistä siellä, välittyy aina muille. Kun henkilö on virittäytynyt, hän on altis toimimaan spontaanisti. (Kopakkala 2008, 111–117.) Virittäytymiseen kuului alkuvalmistelut ja niistä keskustelu. Mietimme yhdessä tärkeimpiä tilanteita ja todennäköisimpiä yllättäviä muutoksia, sekä miten niistä selviäisimme. Teimme kirjallisen version toimintapäivän rungosta, joka auttoi hahmottamaan ajankäyttöämme. Sovimme myös alustavasti vastuunjaosta, jotta välttäisimme suurimpiä toistemme päälle puhumisia, mutta pyrimme kaikessa jättämään joustovaraa toiminnalle. Jos tilanteita suunnittelee liiaksi etukäteen, ne menettävät luonteenomaisuuttaan, mikä on tärkeää hyvän tunnelman rakentamiseksi. Teimme myös videopäiväkirjanauhoituksen ennen toiminnan alkamista, minkä avulla saimme purettua senhetkisiä tuntejamme, sekä viritettyä henkistä valmiustilaamme tulevaan toimintaan.

Toiminnan alussa kului ylimääräisiä minutteja siihen, että lapsilla kesti ottaa ulkovaatteita pois päältä ja kulkea toistensa lomassa ahtaissa tiloissa. Myös osaa palvelutalon asukkaista piti odotella jonkin verran. Tähän oli kuitenkin valmistauduttu ja itse nimilappujen kiinnilaitto sekä kirjoittaminen täyttivät mukavasti syntyneen odotusajan. Paikalle tuli kolmetoista (13) ikäihmistä sekä kolmekymmentä (30) lasta, viisitoista (15)

molemmilta luokilta. Luokkien opettajat olivat paikalla, mutta palvelutalon työntekijöitä ei tullut. Ytimekkäät esittelyt ja hankkeen kertaus koko ryhmälle aloitti toimintapäivän virallisesti. Nimilappuihin olimme piirtäneet takapuolelle erilaisia kuvioita: ympyrä, neliö, kolmio, tähti, kukka ja pilvi. Kuvioista pyrittiin tekemään yksinkertaisia, mutta selkeitä ja toisistaan erottuvia. Eri kuvioiden kantajia pyydettiin hakeutumaan lähikäihin, niin että he pystyvät keskustelemaan keskenään. Ryhmistä muodostui noin seitsemän hengen kokoisia, joissa oli hieman vaihtelevasti 4-5 lasta ja 2-3 ikäihmistä.

Olimme pyytäneet kaikkia osallistujia tuomaan jonkin itselle rakkaan tai muuten tärkeän esineen, tavarain tai lelun mukanaan paikalle. Lähes kaikki lapset toivatkin jonkin leikkikalun, mutta talon omat asukkaat olivat tuoneet paikalle hyvin kulttuuririkkaita esineitä. Heillä oli mukanaan muistoja lapsuudestaan tai nuoruudestaan. Eräällä naisella oli puinen penaali, toisella erilaisia punnuksia, joita hänen isänsä oli käyttänyt omassa kyläkaupassaan punnitsemaan esimerkiksi ruokatavaroita. Vanhoilla ihmisillä on monesti haasteita muistin kanssa, vaikka varsinaista muistisairautta ei ehkä ole tunnistettu. Hektinen maailma voi nykyään olla haastava nopean kehityksensä ja jatkuvan muutoksensa vuoksi. Välillä iäkkäät ihmiset kaipaavat hetkiä, jolloin voi rauhoittua ja muistella sitä, miten on itse elänyt elämäänsä. Se, että vanha ihminen saa jakaa elämänsä ehtopuolella hänelle merkittävimpiä asioita ja muistoja myöhemmille sukupolville, voi merkitä hänelle enemmän kuin mitä ulospäin on nähtävissä. Iän karttuessa voi olla vaikea muistaa lähiaikoina tai viimeisinä vuosina tapahtuneita asioita, mutta jopa muistisairailta on monesti kyky muistaa vanhoja asioita elämästään, etenkin kun ne saadaan liitettyä johonkin konkreettiseen, kuten kuviin tai esineisiin. Muistojen palauttaminen ja jakaminen virkistää muistia ja auttaa samalla kuulijaa ymmärtämään kertojaa paremmin. Muistelu myös vahvistaa heikkomuistisen identiteettiä. Muistojen kuulija saa kuvan siitä, miten kertoja on elänyt ja mihin hän on tottunut. (Jurvelius 2007, 8–9.)

Toiminnolla haettiin yksilöiden persoonallisuuden tärkeyden korostamista: jokaisen yksilöllisyys ja esimerkiksi se mistä kukin pitää on arvokas asia, jonka voi jakaa muille. Se on samalla perintö, että auttaa yksilöä kehittämään omaa minäkuvaansa. Keskustelut, joilla ikäihmiset saivat paremman kuvan tämän päivän lasten maailmasta ja ajatuksista ja lapset saivat mahdollisuuden omaksua tärkeää perintöä, loivat tilanteita joissa on mahdollisuus kokea tyytyväisyyttä, mielihyvää ja iloa. Ilon kokeminen oli yksi tunnetta-

son positiivisista kokemuksista, johon osallistavalla toiminnalla on mahdollisuus vaikuttaa. Ilo ja onnellisuus kulkevat monesti käsi kädessä ja niihin pyrkiminen on tärkeää ja luonnollista jokaisen ihmisen elämässä. Tämän päivän lapset samaistuvat urakeskeiseen ajatteluun, jossa he oppivat rakentamaan elämänsä turvalliseksi, pyrkien menestykseen. Itsensä kehittäminen näkyy parhaiten saavutuksissa, joihin kaikki eivät yllä. Kuitenkin onnellisuuden tutkimus on osoittanut, että maallinen menestys ei välttämättä tuo ihmiselle aitoa onnellisuutta.

Pennsylvanian yliopistossa erääseen onnellisuuskokeiluun osallistunut liiketalouden opiskelija on kertonut, että hän kirjoittautui sisään oppiakseen tekemään paljon rahaa, onnellisuuden saavuttamiseksi, mutta huomasi hämmästyksekseen, että piti toisten ihmisten auttamisesta enemmän kuin rahan tuhlaamisesta ostoksiin. Tämä perustuu ajatukselle siitä, että hyvät teot, kuten ystävällisyyden osoittaminen merkitsee, että omat vahvuudet saatetaan tilanteen tasalle ja vastaavat haasteeseen. Ystävällisyys ei välttämättä sisällä iloa, mutta on kokonaisvaltaista osallistumista ja itsetietoisuuden katoamista, mikä johtaa näkyvään hyväntuulisuuteen, joka taas vaikuttaa jopa siihen, että ympäristön on helpompi suhtautua kyseiseen yksilöön. Pitkällä tähtäimellä näiden asioiden harjoittaminen ja sisäistäminen voi vaikuttaa laadullisen elämän kasvamiseen ja jopa eliniän ennusteen paranemiseen. (Seligman 2008, 15–24.) Ikäihmiset, joille on lapsuudessa opetettu Raamatullisia arvoja, kunnioitusta ja käytöstapoja, ovat samaistuneet ajatuksen toisten auttamisesta. Tämä ajattelumalli voi periytyä seuraaville sukupolville kerronnan ja kohtaamisen välityksellä, mikä voi johtaa lasten samaistumiseen vastaavalle toiminnalle. Tämä voi taas lisätä heidän mahdollisuuksiaan kasvaa onnellisemmaksi tässä suorittamisyyhteiskunnassa, jossa oma napa on tärkein. Luultavasti kristillisessä koulussa opiskeleville lapsille opetetaan jo valmiiksi näitä arvoja, mutta koska lapset ovat aina alttiina muun maailman sekä yhteiskunnan vaikutuksille, heillekin on hyvä saada kokemuksia niistä hetkistä, jotka vahvistavat heidän auttamiskeskeistä ajattelumalliaan.

Ikäihmisille, joilla voi olla värittynyt mielikuva tämän päivän lapsista ja nuorisosta, oli hyvä nähdä, että tietyt asiat eivät ole muuttuneet. Pojat pitävät edelleen hurjemmista asioista kuin tytöt ja autot, soturifiguurien ihannoiti sekä erilaiset urheiluun liittyvät kiinnostukset ovat edelleen samanlaisia kuin mitä ne olivat ikäihmisten nuoruudessa.

Tytöt leikkivät yhä nukeilla ja pienimmät nukkuvat pehmolelu kainalossa. Kotileikit ja unelmointi aikuisuuteen liittyvistä asioista, kuten aviomiehestä ja omasta kodista elää samalla tavalla kuin edellisten sukupolvien aikana. Vaikka lelut muuttuvat, niiden edustamat arvot eivät ole muokkautuneet lopulta kovin paljoa. Ikäihmisten on hyvä saada huomata tämä omin silmin.

Kun pienemmissä ryhmissä oli käytetty riittävästi aikaa ja kaikki olivat päässeet rentoon tunnelmaan sekä kertoneet omasta aarteestaan, tultiin takaisin istumaan isoon ringiin. Koko ryhmän kanssa käytiin yleisesti läpi, mitä pienissä ryhmissä oli puhuttu, muutama esimerkin avulla. Sitten sekä lapset että senioriasukkaat kertoivat omasta elämästään, millaista on kotona, mitä askareita kunkin päivään kuuluu tai kuului lapsuudessa, millaista elämä oli ja on koulunkäynnin osalta. Viittaamalla pyydettiin puheenvuoro, johon muut saivat kommentoida.

Tämän jälkeen kaivattiin jo vähän toiminnantäyteisempää puuhaa, joten ikäihmisille annettiin vuoro tehdä jotain. He vetivät iloisen musiikin tahdissa tanssin, jonka pystyi tekemään istuviltaan. Aluksi he opettivat liikkeitä, sitten musiikki laitettiin päälle ja kaikki tanssivat yhdessä. Ikäihmiset osasivat ohjeiden annossa painottaa, että sillä ei ole väliä meneekö oikeaan tahtiin tai edes oikein, mutta hauskaa tulee pitää. Tämän jälkeen jatkettiin musiikki -teemalla. Vedimme kaksi laululeikkiä: ensin Fröbelin palikoiden mukaan ja sitten Leipuri hiiva itse laulettuna, eri tyyleillä. Lapset olivat myös järjestäneet oman esityksen, joten toiminnan lopuksi molemmat luokat esittivät musiikkiesityksen. Ensimmäinen luokka istui lattialla, soitti eri rytmisoittimia ja lauloi Ratiritiralla-laulun, johon kaikki saivat halutessaan osallistua. Toisena he esittivät tuntemattoman kristillisen laulun, opettajan säestäessä pianolla. Ensimmäisen luokan jälkeen viides luokka esitti vastaavasti oman laulun, jossa monet lapsista näyttivät osaamistaan eri soittimien käytössä.

Esityksiin kului suunniteltua enemmän aikaa, joten ennen ruokailuun menemistä, pidettiin nopea fiiliskierros, jossa opettajat olivat apuna. Kierros pidettiin niin, että olimme tehneet etukäteen suuria hymynaamoja papereille, neljä kappaletta. Nämä edustivat eri olotilan asteita: Erittäin hyvä mieli, hyvä mieli, ei tunnu oikein miltään, paha mieli. Kukaan henkilö sai näyttää vuorollaan yhtä naamaa ja käsien nostolla mukana olleet osapuo-

let saivat kertoa millainen mieli itsellä oli. Yksimielisesti kaikilla oli ollut erittäin hyvä mieli päivän päätteeksi. Kaikki jatkoivat ruokailuun yhdessä. Lapset olivat tuoneet eväät mukana ja ruokailu tapahtui yhdessä ikäihmisten kanssa. Ruokailun ohessa kävimme eri pöydissä ja puhuimme osanottajien kanssa päivän kulusta ja heidän kokemuksistaan sekä ajatuksistaan.

Koska tilanteen purkuun ei jäänyt aikaa niin paljon kuin oli suunniteltu, pyysimme opettajia käymään tilannetta koulussa, turvallisessa luokkatilassa vielä uudelleen läpi parin päivän sisällä. Tämä ohje koski myös ajatusta siitä, että on mahdollista etteivät kaikki lapset kertonut rehellisesti, jos ei tuntunutkaan niin hyvältä ja silloin oma, turvallinen luokkahuone on hyvä ympäristö saada kerrottua huonot kokemukset. Myös itselle turvallinen ja tuttu aikuinen on parempi purun pitäjä, koska tälle on helpompi kertoa huonoista kokemuksista. Kuitenkaan edes jälkikäteen kukaan lapsista ei muuttanut mieltään kokemuksen mielekkyydestä.

Ensimmäinen toimintapäivä oli mielestämme menestys ja ikäihmisiä oli huomattavasti enemmän kuin mitä olimme kuvitelleet heitä tulevan. Toiminta oli mukavaa ja olimme tyytyväisiä sen toimivuuteen. Kaikki olivat hyvin mukana ja keskinäinen vuorovaikutus oli sekä innostunutta että toista kunnioittavaa. Ajallisesti toiminta oli onnistunutta, koska ikäihmiset olivat melko väsyneitä lopuksi, mutta jaksoivat hyvin olla mukana. Oli hyvä lopettaa toiminta ruokailuun, mikä nostaa vireystasoa ja hyvää mieltä. Ainut huomionarvoinen asia, oli ajan puute palautteen aikana. Olimme armollisia itsellemme, sillä täysin uudessa tilanteessa harvoin saa ajankäytön toimimaan moitteettomasti. Luotimme myös ammatilliseen arvostelukykyymme sen verran, että koimme aikaa vievien osien olevan sen verran tärkeitä, että niitä ei tule keskeyttää tai liikaa kiirehtiä.

4.4.4 Toinen toimintapäivä

Toinen toimintapäivä Vanhusten Palvelutalossa järjestettiin 3.5.2011, alkaen klo 10.00 (Liite 9). Toisen toimintapäivä dokumentointia varten lähetimme vanhemmille tiedotteen mukana kuvauslupakyselyn (Liite 8). Kyseiset luvat toimitettiin täytettyinä hankkeesta vastaaville, jotka kävivät ne läpi.

Aluksi toisen toimintapäivän toimintaan oli tarkoitus ottaa mukaan jokin hankkeeseen symbolisesti liittyvä toiminto. Suunnitelmissa oli esimerkiksi omenapuun istutus tai ti-loissa sijaitsevan vanhan keinutuolin kunnostus yhdessä. Kuitenkin työntekijät eivät luottaneet lasten osaamiseen käsitellä vanhaa ja arvokasta huonekalua ja Palvelutalon ympäristö oli istutusmahdollisuuksiltaan huono. Halusimme kuitenkin, että toimintapäivästä jää hyvä mieli, mutta että itse toiminta ei olisi täysin samanlaista kuin se oli ollut edellisellä kerralla.

Suunnittelimme toiseen toimintapäivään enemmän liikkuvuutta ja mahdollisuuden tehdä isompia ryhmiä, jotta osanottajat voivat kohdata enemmän toisiaan ja tutustua laajemmin. Teimme kolme pistettä, joilla oli erilaista toimintaa. Ensimmäinen rasti oli tarinanurkka, johon olimme hakeneet kirjastosta vanhoja lasten aapisia sekä klassikkotarinakirjoja. Rastilla ikäihmisten ja aikuisten oli tarkoitus lukea näitä lapsille ja kertoa halutessaan yhteyttään tarinoihin tai täysin omia tarinoitaan. Lapset saivat myös kertoa, mitkä olivat heidän suosikkitarinoitaan ja miten paljon he saavat kuulla eri tarinoita.

Toinen rasti oli musiikkirasti. Siellä tehtiin vessapaperi ja talouspaperihöylyistä rytmi-rasioita. Pöydillä oli liimaa, teippiä, lahjapaperia, paperirullahöyliä, tusseja, koristeita, tavallista paperia, kelmua ja saksia sekä kuivaa riisiä. Soitin rakennettiin niin, että riisiä laitettiin rullaan sisälle ja molemmat päät sinetöitiin kelmulla, teippiä avuksi käyttäen. Tämän jälkeen tiivis rulla päällystettiin haluamallaan tavalla, jollain erinäköisistä lahjapapereista. Jotkut tekivät rasioista karkkirasioiden näköisiä, jotkut tasaisilla päillä.

Kolmas rasti oli istutusrasti. Pöydät oli päällystetty muovilla, jotta ne säilyisivät hyvinä. Ostimme erilaisia kukkien siemeniä ja multaa. Keräsimme etukäteen kananmunien pahasia pakkauksia, joihin lapset ja ikäihmiset pääsivät istuttamaan siemeniään. Siementen annostelussa piti olla tarkka, koska niitä oli rajallinen määrä. Halusimme näillä kolmella rastilla luoda mahdollisuuden yhteiseen puuhasteluun, varmistaen että ne ovat luonteeltaan sellaisia, joissa kaikilla on tasavertainen mahdollisuus osallistua. Toiminnalla haettiin myös tuntumaa niihin arkisiin asioihin, mitä eri sukupolvet voivat tehdä yhdessä. He voivat arjessa kohdatessa lukea tarinoita, askarrella ja hoitaa kukkamaata.

Toiminta käynnistyi suunnitelman mukaan ajallaan. Ensimmäisen yllätyksen päivään toi senioriasukkaiden vähäinen osallistumisprosentti viimekertaan verrattuna. Paikalle tuli kolme ikäihmistä. Kahden tunnin mittaisen toiminnan aikana paikalla kävi lisäksi kaksi muuta kiinnostunutta Palvelutalon asukasta, mutta he eivät jaksaneet tai ehtineet jäämään koko ajaksi. Yllätyksenä tuli myös päivätoimintaryhmän paikallaolo. Emme olleet osanneet varautua näiden huomattavasti huonompikuntoisten ikäihmisten läsnäoloon. Heillä on kuuden tunnin päivä ja koska jaoimme toiminnalle tarkoitetun tilan, sovimme ryhmän vetäjien kanssa, että toimimme yhdessä. Päivätoimintaryhmä ei voinut kiertää rastilta toiselle, mutta heille tuotiin askarteluun tarvittavia aineksia ja lapset levittäytyivät askartelemaan myös samoihin pöytiin heidän kanssaan.

Kun kaikki olivat paikalla ja nimilaput kiinnitettynä, jaettiin porukka kolmeen ja kukin ryhmä aloitti eri rastilta. Jokaisella rastilla oli aikaa kaksikymmentä minuuttia ja vaihtoaikaa varattiin viisi. Pöytien etäisyydet olivat pieniä, joten kaikki tapahtui samassa tilassa ja eri toimintojen seuraaminen oli kohtuullisen helppoa. Tietenkin huoneessa tapahtui paljon eri paikoissa, minkä vuoksi opettajien antama tuki toiminnalle oli jälleen arvokasta ja hyvin tarpeellista. Itse rastien käynnistyessä huomasimme, että eri rastit vaativat erilaisia suorittamisaikoja, mikä muutti vetäjien roolia. Ne rastit, joilla kului kauemmin vaativat enemmän ohjeistusta ja kannustamista reippaaseen otteeseen. Päivätoimintaryhmän tahti oli huomattavasti hitaampi kuin muiden, joten heidän annettiin touhuta itselleen oman aikansa mukaan. Kaaoksen mahdollisuus oli kaiken aikaa läsnä, joten vetäjiltä kysyttiin hermoja. Yllätyksenä tuli myös materiaalin loppuminen kesken. Askartelussa meinasivat loppua höylät ja riisin säännöstelyssä ei oltu riittävän tarkkoja, joten se loppui kesken. Tiia kävi pyytämässä lisää keittiöltä. Oli onni, että keittiön väki suostui lahjoittamaan kuivaa riisiä, sillä heillä ei ollut siihen velvoitetta. Tämä tilanne vaati myös yhden vetäjän poistumista tilanteesta, mikä ei ollut ihanne tuossa tapahtumarikkaassa ympäristössä. Kuitenkin tilanteesta selvittiin ja kukaan ei jäänyt ilman mitään kokemusta tai tuotosta.

Kun kolme vaihtoa oli tehty ja kaikki olivat saaneet istutukset sekä rytmisoittimet tehtyä, esittelimme yhdessä ryhmien tuotoksia ja lauloimme yhteislaulun. Laulun aikana kaikki käyttivät rytmien pitämiseen itse tehtyjä soittimiaan. Oli ihana huomata, että jotkut osanottajat lahjoittivat tekemänsä soittimen jollekulle muulle muistoksi. Laulun jäl-

keen pidimme päivän purun. Ensin menimme isoon ringiin huoneessa, jossa kävimme kierroksen, jossa jokainen sai sanoa kaksi sanaa, jotka kuvasivat omaa tunnetilaa sillä hetkellä. Tämän reippaan kierroksen jälkeen jaoin huoneen kolmeen pisteeseen: toisessa päässä oli huono, toisessa hyvä ja keskellä ok. Nämä kuvasivat koko päivää ja miten sen oli kokenut. Luvan saatuaan, jokainen sai mennä seisomaan siihen kohtaan huonetta, kuin tunsu itselleen ja tunnetilaansa sopivaksi. Kun kaikki olivat asettuneet, vetäjät ja opettajat hajaantuivat eri ryhmien luo käymään suullisesti läpi jokaisen kanssa, miksi hän seisoo juuri siinä kohtaa.

Ryhmien ollessa valmiita, pidimme pienen kiitospuheen hankkeessa mukana olemisesta koko ryhmälle. Lisänä eräs päivätoimintaryhmän dementoitunut nainen piti tilanteeseen sopineen puheen, vaikka ei luultavasti ymmärtänyt koko tilannetta ja ketä kaikki ihmiset hänen ympärillään olivat. Tämän jälkeen hanke sai kiitosta opettajilta ja muilta osanottajilta. Iloksemme huomasimme opettajien ja Omenatarhan työntekijöiden käyvän keskenään keskustelua siitä, miten heistä olisi mukava olla jatkossakin yhteydessä. Toiminnan jatkon oma-aloitteisuus näkyi heti siinä, kun opettajat esittivät Omenatarhan väelle ja meille, hankkeen vetäjille, kutsun lasten kevätjuhlaan. Teimme myöhemmin kutsukortit koulun puolesta, jotka Omenatarhan työntekijät jakoivat asukkailleen (Liite 11). Päivä päättyi lounaaseen, jonka jälkeen lapset lähtivät kotiin ja ikäihmisillä jatkui heidän oma arkensa. Toivottavasti kehittämishanke poiki tulevaisuuden varalle yhteistyötä näiden kahden tahon välillä.

5 POHDINTA

Aloittaessamme yhteistyön Espoon Kristillisen koulun ja Vanhusten Palvelutalon kanssa, meille muodostui itse palvelutalosta hyvin selkeä, vaikkakin hupaisa kuva – siinä koimme ensimmäisen pettymyksemme. Kuvasimme päiväkirjaamme tätä haavekuvaamme näin:

Omenatarha oli tietysti paikka, jossa iloiset, hyväkuntoiset vanhukset asuvat punaisessa puutalossa, jossa on sellainen lämmin mummonpirtti-tunnelma ja asuntoa ympäröi suuri ja vehreä omenatarha, mistä paikan nimi ilman muuta juontuu. Leppoiset iltapäivät Omenatarhassa kuluvat lempeän tuulen lennättäessä jo tippuneita alkusyksyn lehtiä. Ohi menevät lenkkeilijät voivat kuulla vapautunutta, värisevää naurua ja pientä kalkatusta, tekohampaiden hakatessa toisiaan vasten. Se, joka jää tarkemmin seuraamaan tilannetta voi nähdä tuulipuvun vilahtelevan puiden välissä, kun eläkeikäiset jahtaavat toisiaan vekkulin hippaleikin tuoksinassa. Hilma köpöttää huumaavaa vauhtia rollaattorista tukea ottavan Selman perässä ja juuri kun hippa meinaa vaihtua, vieressä seisova Åke kurottaa kävelykepillään eteenpäin. Kuinkas sattuikaan! Hilma kompastuu, tahallaan poikittain eteen laitettuun, keppiin ja pyörii maassa mätien omenien keskellä pidellen vasemmalla kädellään lonkkaansa. Kun kolotus hiipuu Hilma nostaa katseensa Åkeen: ”Åke, sinä höpsö. Onnistuit jujuttamaan!” Åke vastaa kuivien ikeniensä takaa naureskellen: ”Et saa kiinni, Hilma!” Åke tekee huumaavan nopean käännöksen, johon menee vain kaksikymmentä sekuntia ja lähtee kirmaamaan kohti mökkiä. Hilma nousee ylös ja jatkaa vanhusjoukon jahtaamista.

5.1 Hankkeen onnistuminen

Hankkeen lähtökohtia kuvatessamme, mainitsimme aktiivisten yhteistyötahojen tärkeyden. Espoon kristillisen koulun kanssa olimme enemmän kuin tyytyväisiä: he osoittivat ihailtavaa yhteistyöhalukkuutta ja olivat valmiita joustamaan meidän toiveidemme mukaan monessa suhteessa. Heillä oli itsellä ideoita ja intoa mukana toimimiseen. Kuitenkin olimme hieman pettyneitä Omenatarhan osallisuuteen. Työn oli tarkoitus antaa tasa-vertaista hyötyä ja eväitä sekä lapsille että ikäihmisille mutta sen edetessä, paino siirtyi voimakkaammin palvelutalon väen tarpeita painottavaksi. Saimme alussa positiivisen kuvan siitä, että Omenatarhan johtotason väki olisi ollut innoissaan mukanaolosta, mutta kun itse hanke käynnistyi, heidän aktiivisuutensa väheni. Välillä tunsimme olevamme

melko yksin kehittämishankkeen kanssa. On ymmärrettävää, että palvelutalossa on paljon muutakin toimintaa, mutta mielestämme olisi ollut reilua selvittää, onko hankkeelle mahdollista saada aikaa työntekijöiltä. Kaiken kaikkiaan, vaikka pidimme itse asukkaista, meille jäi melko negatiivinen kuva itse työntekijöistä. Emme luultavasti haluaisi toimia Omenatarhan kanssa vastaavassa yhteistyössä jatkossa. Tietysti Askartelua keino- tuolin äärellä oli oma, kehittämämme hanke, joten emme ottaneet pyydettyä aihetta. Silloin kun kehittää itse jotain ja lähtee tarjoamaan sitä eri tahoille, on haastavaa saada yhtä suurta sitoutumishalukkuutta kuin siinä tapauksessa, että ulkopuolisella taholla on jo tarve ja tekijöille esitetään pyyntö hankkeen toteuttamisesta.

Suunnitellessamme eri toimintoja, huomasimme resurssien puutteen. Esimerkiksi toimintapäivien välipäivinä tapahtuvassa ohjelmassa olisi ollut potentiaalia tehdä hyvin monipuolisesti eri askartelua, mutta tarvikkeiden hankinnassa oli pakko olla mahdollisimman säästäväinen. Espoon kristillinen koulu tarjosi materiaalia niihin askarteluihin, joita tehtiin lasten kanssa, mutta ne askartelut, jotka tehtiin ikäihmisten kanssa, jouduttiin kustantamaan itse. Tässä kohtasimme myös harmiksemme sitä asettelua, että koulu tuki hanketta tulella vastaan eri toiminnan tarpeisiin, mutta odotimme suurempaa yhteistyöhalukkuutta käytännön järjestelyissä Palvelutalon kanssa kuin mitä saimme.

Opinnäytetyöprosessimme kesti suunniteltua kauemmin, mutta koemme molemmat sen olevan myös hyvä asia. Meille aukesi mahdollisuus reflektoida omaa ammatillista kasvuaamme näiden kahden vuoden aikana. Huomaamme ajattelevamme toiminnoista ja muusta tapahtuneesta hieman kypsemmin kuin aloitellessamme. Jos aloittaisimme nyt alusta, hankkeesta tulisi erilainen. Kuitenkin molemmat koemme, että se, mitä saimme aikaan, on hyvä hanke. Osanottajat saivat varmasti paljon itselleen yksilöinä, että ryhmänä. Kaikille jäi hyvä mieli jokaisen toiminnan jälkeen, mikä tarkoittaa, että saavutimme tärkeitä tavoitteita hankkeessa.

5.2 Palautteen analysointia

Jo alkuun, saimme hyvin rohkaisevaa ja positiivista palautetta mukana olleiden lasten vanhemmilta. Monet olivat sitä mieltä, että hanke on kannattava ja he ovat iloisia siitä,

että heidän lapsensa saa olla mukana toiminnassa. Monet ymmärsivät hankkeen taustajatuksia ja tarpeellisuutta. Saimme paljon kannustusta, mikä vahvisti uskoamme hankkeeseen ja sen tärkeyteen.

Erikseen toteutetuissa toiminnoissa, saatiin rauhassa tunnustella osallistujien tuntemuksia. Vetäjät kyselivät kohderyhmiltä heidän ajatuksistaan ja tuntemuksistaan. Molemmat osapuolet kertoivat kokevansa toiminnan mukavaksi ja toisen osapuolen edustajat kiivoiksi. Askarteluiden lähettämisen ohella, ikäihmiset pyysivät toimittamaan terveisiä tietyille lapsille, joita muistivat nimeltä. Tämä heijasteli ajatusta siitä, että tietyt henkilöt kiintyvät enemmän toisiinsa ja osa kontakteista korostui. Useamman vuoden mittaisena kokeiluna, jossa vanhemmat olisivat aktiivisesti mukana, voitaisiin mahdollisesti luoda mielekkäitä, ehkä elämän mittaisia ihmissuhteita.

Saimme kahdesti negatiivista palautetta. Ensimmäinen kerta oli hankkeen alkupuolella, kun meille oli neuvottu talon puolesta millaisia mainoksista tulee tehdä. Tekemämme mainokset olivat kuulemma epätoimivia, sillä niissä oli vain tekstiä, ei värejä, eivätkä ne herätä huomiota tai kiinnostusta (Liite 3; liite 4 & liite 5). Tämä oli mielestämme epäreilu palaute, sillä olimme saaneet tarkat ohjeet Palvelutalon työntekijältä siitä, että mainoksissa ei saa käyttää värejä tai kuvia. Meille perusteltiin tätä sillä, että se tekee niistä sekavia, eivätkä ikäihmiset kykene saamaan niistä selvää. Saadessamme ohjeita kysyimme, että eikö se ole kamalan ankea mainos, mutta ohjeet pysyivät samoina. Toisella kertaa saimme huomautettavaa viimeisestä toimintapäivästä. Meille sanottiin, että suunniteltu toiminta ei ollut sopivaa Päivätoimintaryhmän jäsenille ja se pitäisi ottaa paremmin huomioon jatkossa. Tämä tuntui myös kohtuuttomalta huomautukselta, sillä meille ei ollut informoitu, että samaa tilaa käyttäisi kukaan muu meidän lisäksemme. On vaikea suunnitella toimintaa ryhmälle, jonka ei tiedä olevan mukana. Olisimme kaivanneet rakentavaa palautetta niistä asioista, joiden avulla kykenemme aidosti kehittämään itseämme ja toimintaamme.

Palvelutalon asukkaille teettämämme kysely poiki pääsääntöisesti positiivista palautetta (Liite 10). Kuitenkin saimme vain murto-osan vastauksia verrattuna siihen, kuinka monelle kysely teetettiin. On vaikea sanoa, mistä syystä kaikki eivät vastanneet kyselyyn. Kyselyn läpikäynti kertoi meille, että kaikki mukana olleet olivat pitäneet toiminnan

ajatuksesta ja päivien sisällöstä. Myös vetäjät koettiin mukaviksi ja päivät olivat sopivan pituisia. Kuitenkin monilla asukkailla tuntui olevan hyvin toisistaan poikkeavat aikataulut, joten kaikille ei käynyt päättämämme ajankohdat. Tuntui myös, että moni asukas oli jäänyt informaation ulkopuolelle: oli tapauksia, jotka eivät tienneet hankkeesta, mutta olisivat olleet mukana jos olisivat tienneet. Joten vastaisuudessa mainostamiselle täytyy antaa huomattavasti enemmän huomiota. Lähes kaikki vastanneet asukkaat ilmoittivat haluavansa tulla mukaan jos vastaavaa toimintaa järjestetään tulevaisuudessa lisää. Läsä olleeseen resurssipulaan ja sen tuottamiin haasteisiin löytyi ratkaisu, sillä kyselyn perusteella, vastanneista paria henkilöä vaikka kaikki olivat valmiita maksamaan esimerkiksi 5€ osallistumismaksun toimintapäiviin.

5.3 Kehittämishankkeen tulevaisuus

Työtä on mahdollista laajentaa tulevaisuudessa myös nuoriin. Jos hanke osoittautuu toimivaksi ja kannattavaksi, uskomme sen antavan kunnille mahdollisuuden alkaa työstää koulujen ja vanhainkotien sekä -palvelukeskuksien yhteistyötä. Jos työstettävään kohderyhmään tulee huonompikuntoisia ikäihmisiä, mukaan kannattaa ottaa jo peruskoulun loppupuolta käyviä nuoria, jotka pystyvät kohtaamaan ja toimimaan näiden ikäihmisten kanssa paremmin kuin pienemmät lapset. Nuoren kannalta ajatellessa, kohutuukyvyyttömän tai melko terveekin ikäihmisen kohtaaminen, erityisesti pidemmällä aikavälillä, kasvattaisi nuorta henkisesti kartuttaen samalla hänen ajatusmaailmaansa. Tästä seurauksena voimme olettaa nuoren mahdollisesti kokevan asennemuutoksia, sekä ikäihmisiä kohtaan, että yleensä elämässä toimimiseen. Ikäihmisten oma elämäkokemus ja tarinat antaisivat myös paljon lapsen elämään, ja samalla tieto, kokemukset, kulttuuri ja historia siirtyisivät sukupolvelta toiselle. Tätä ajatusta on jo jonkin verran lähdetty tunnustelemaan Aino Toivaisen tekemässä tutkimuksessa, jossa selvitettiin ikäihmisen roolia osana nuoren kasvua (Toivainen 2009).

Hanke sai positiivista palautetta ja sekä koulun että palvelutalon henkilökunta kävi keskenään pientä keskustelua halusta jatkaa yhteydenpitoa. Toivomme, että hanke poiki pidemmän yhteistyöhalukkuuden, jonka seurauksena mukana olleet osapuolet voivat jatkaa toimintaa. Hankkeella on myös hyvä mahdollisuus myöhemmille koulun vuosi-

kurssien opiskelijoille, ottaa aihe omaan työhönsä jatkona sille, mitä me tulemme saavuttamaan. Jatkokehittämisen ideoiden kannalta tarkastelumme alla on muun muassa mahdollisuus koululaisten ikäryhmien laajentamisesta, jolloin myös huonompikuntoiset ikäihmiset, joilla on runsaammat rajoitteet, kykenisivät nauttimaan nuoren henkilön huomiosta, seurasta ja läsnäolosta. Kokemus olisi varmasti rikastuttava myös nuorelle osapuolelle.

5.4 Kristillinen näkökulma

Kristillinen näkökulma nousi esille hankkeessa siinä, että toinen varsinaisista yhteistyötahoistamme oli Espoon kristillinen koulu. Palvelutalon ikäihmiset ottivat hyvin vastaan ajatuksen lapsista, vaikka he tulivat kristillisestä ympäristöstä. Alussa oli havaittavissa lievää ennakkoluuloisuutta siitä, miten kristityt lapset ja heidän opettajansa toimisivat yhteisissä tilanteissa. Kuitenkin ennakkoluulot olivat turhia ja molemmat osapuolet ottivat toistensa taustat hyvin huomioon. Ikäihmiset ehdottivat joitain virsiä yhteislauluiksi ja lauloivat vanhoja kristillisen sanoman omaavia kansanlauluja mielellään muiden mukana ja koulun väki otti huomioon esityksissään vanhemman ikäryhmän, esimerkiksi painottaen heidän nuoruuteensa sopiviin lauluihin. Kun kristillinen taho ja ei-kristillinen taho laitetaan tekemään yhteistyötä, se onnistuu ainoastaan niin, että molemmat osapuolet ovat valmiita tulemaan toisiaan vastaan. Kummallakin pitää olla avoin asenne mitä tulee yhteisiin toimiin, sekä halu ottaa huomioon toisen puolen lähtökohdat. Kohtaamisissa nousi enemmän esille itse toisten huomioiminen ja oma panostus toisten hyväksi. Molemmat osapuolet saivat jotain, mutta olivat valmiita enemmän antamaan. Tämä ajatus myötäili lähimmäisen rakkauden mallia, josta kerrotaan Raamatussa: ”Lapseni, älkäämme rakastako sanoin ja puheessa, vaan teoin ja totuudessa” (1. Joh. 3:18). Lähimmäisen rakkaus ei nouse verbaalisesti esille työssä, ainakaan viitaten selkeästi sen kristillisyyteen, mutta on kieltämättä kaiken aikaa läsnä.

Kristillinen näkökulma mielessämme otimme yhteyttä eri kristillisiin tahoihin kuten eri pääkaupunkiseudun seurakuntiin ja kristillisiin lehtiin. Ajatuksena oli myös saada kartoitettua kiinnostuksen tasoa ja kenties suorittaa kysely aiheesta jollekin seurakunnan työntekijälle. Saimme sähköpostilla 4. helmikuuta 2012 Espoonlahden seurakunnasta

viestin, jossa ikäihmisten kerhotoiminnasta vastaava diakoni ilmoitti olevansa kiinnostunut hankkeesta. Lähetimme suunnitelman opinnäytetyöstä diakoni Auli Tammiselle, jonka tapasimme Espoonlahden kirkolla 14.2. Puhuimme hankkeen luonteesta ja mahdollisuuksista seurakunnassa. Ajattelimme, että tarjoamme mallin seurakuntaan ja seurakunta saa alkaa kokeilla sitä omalla tahollaan, mutta kun meitä pyydettiin järjestämään toimintaa seurakunnan sisällä, emme osanneet kieltäytyä. Saimme kuulla, että nuorisotyö oli myös halukas aloittamaan yhteistyön asian taholla ja meidän piti sopia uutta tapaamisaikaa. Kuitenkin yhteydenpito katkeili molemmilla osapuolilla ja yhteystahomme aloitti koulutuksessa, jonka vuoksi diakonilla ei ollut enää aikaa olla mukana tässä hankkeessa. Toisaalta koimme harmilliseksi sen, että seurakuntanäkökulma hankkeesta jäi käytännön tasolla pois, mutta se helpotti paljon ajankäyttöön liittyvää stressiä. Emme olisi luultavasti ehtineet tehdä hanketta kahdessa eri paikassa yhtä aikaa. Se antoi lisäksi kuvaa siitä, että seurakunnista löytyy kiinnostusta ja tarvetta vastaavalle toiminnalle.

Espoonlahden seurakunnan diakonin kanssa käydyt keskustelut paljastivat, että vastaavalle hanketoiminnalle on tarvetta myös seurakunnan sisällä. Seurakuntaa verrataan puhetasolla monesti perheeseen, joten olisi hyvä jos se esiintyisi sellaisena myös sukupolvien yhteytenä. Vaikka eri ikäryhmille tuotetaan toimintaa, se jakaa niitä toisistaan kauemmas. Eri ryhmien yhteistä toimintaa ei juuri ole. Ottaen huomioon koko yhteiskunnan tilanteen, jossa lapset erkanevat yhä enemmän senioriväestöstä, seurakunnan pitäisi edustaa sitä tahoa, joka yhdistää eri ikäpolvia.

Käytännössä kahta ikäpolvea yhdistävä hanke voisi seurata samanlaista kaavaa, kuin Askartelua keinutuolin äärellä, mutta siihen voi lisätä kristillisiä elementtejä. Kohtaamisiin voisi kuulua kahden ikäpolven messuja, joihin lapset ja ikäihmiset osallistuisivat yhdessä. Yhteisiin toimintapäiviin kuuluva sisältö voisi saada enemmän Raamatullista sisältöä. Toiminnoissa voisi käyttää esimerkiksi lattiakuvia, erilaisia kristillisiä lauleikkejä ja informaationvaihdossa ikäpolvien kesken voidaan puhua enemmän kristillisistä tavoista ja kasvatuksesta kotona. Millaisia eroja ajattelussa ja toiminnassa oli ennen ja tänä päivänä? Esimerkiksi joulukirkossa käynti on muuttunut suuresti kuudessa-kymmenessä vuodessa. Lapsista olisi varmasti mukava kuunnella, miten ennen vanhaan ajettiin varhain aamulla reellä oljilla päällystettyyn kirkkoon kuuntelemaan saarnaa.

Yhdistettynä seurakunnan toteuttamaan perhetyöhön, se voisi vahvistaa myös kotona tapahtuvaa kristillistä kasvatusta.

LÄHTEET

- Aalberg, Veikko & Siimes, Martti A. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Nemo.
- Aalto, Mikko 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Turvallisen ryhmän rakentaminen. Ryttylä: My Generation Oy.
- Ahonen, Viktoria & Bukis, Hanna 2008. Vanhusten yksinäisyys. Yli 75-vuotiaiden kotona yksinasuvien palvelukeskuksessa käyvien kokemuksia yksinäisyydestä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsingin toimipaikka. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Airila, Airi 2002. Vanhusten viriketoiminnan perusteet. Opas vanhustyöntekijöille. Kuntokallio Vanhustyön koulutus- ja tutkimuskeskus. Helsinki: Kuntokallio.
- Andreev, Taina & Salomaa, Varpu 2005. Kokemista ja kuvitusta – luovat ja toiminnalliset menetelmät vanhustyössä. Teoksessa: Noppari, Eija & Koistinen, Paula (toim.) 2005. Laatua vanhustyöhön. Helsinki: Tammi, 161.
- Andreev, Taina & Salomaa, Varpu 2005. Kokemista ja kuvitusta – luovat ja toiminnalliset menetelmät vanhustyössä. Teoksessa: Noppari, Eija & Koistinen, Paula (toim.) 2005. Laatua vanhustyöhön. Helsinki: Tammi, 161–192.
- Bardy, Marjatta 2001, A. Huoli lapsuudesta ja vanhemmuudesta. Teoksessa: Bardy, Marjatta; Salmi, Minna & Heino, Tarja 2005. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Helsinki: STAKES, 13–19.

- Bardy, Marjatta 2001, B. Lasten osallisuus – keitä me olemme, mihin me kuulumme ja kuinka me elämme? Teoksessa: Bardy, Marjatta; Salmi, Minna & Heino, Tarja 2001. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Helsinki: STAKES, 123–134.
- Bardy, Marjatta; Salmi, Minna & Heino, Tarja 2001. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Helsinki: STAKES.
- Eloranta, Tuija & Punkanen Tiina 2008. Vireään vanhuuteen. Helsinki: Tammi.
- Elämänkulku ja ikäpolvet i.a. Hanke. Viitattu 19.10.2012.
<http://www.ikapolvet.fi/hanke>
- Ermi, Laura; Heliö, Satu & Mäyrä, Frans 2004. Pelien voima ja pelaamisen hallinta. Lapset ja nuoret pelikulttuurien toimijoina. Hypermedialaboratorion verkkojulkaisuja 6. Viitattu 16.11.2012.
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65503/951-44-5939-3.pdf?sequence=1>
- Espoon kristillinen koulu i.a. Viitattu 20.8.2011. www.eykk.com
- Faber, Lee 2010. Isoäidin viisaudet. Hyviä vanhanajan ohjeita sukupolvilta toisille. Helsinki: Gummerus Kustannus Oy.
- Jurvelius, Nelly 2007. Muisti katoaa – kuvat jäävät. Muistojen kirja. Hämeenlinna: Karisto.
- Järventie, Irmeli & Sauli, Hannele 2001. Eriarvoinen lapsuus. Helsinki: WSOY.
- Järventie, Irmeli 2000. Lasten syrjäytyminen – laiminlyöty alue tutkimuksessa ja politiikassa. Teoksessa: Heikkilä, Matti & Karjalainen, Jouko (toim.) 2000. Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros. Helsinki: Gaudeamus, 135–153.

- Järventie, Irmeli 2001. Eriarvoisen lapsuuden muotokuvia. Teoksessa: Järventie, Irmeli & Sauli, Hannele (toim.) 2001. Eriarvoinen lapsuus. Helsinki: WSOY, 83–124.
- Kauppila, Reijo A. 2000. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kivelä, Sirkka-Liisa & Vaapio, Sari 2011. Vanhana tänään. Helsinki: Suomen Senioriliike ry.
- Kopakkala, Aku 2008. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita.
- Kuusisto, Rauno 2008. Tutun turvallista – turvallisuuden tunne, evoluution potentiaali. Esitelmä tieteen päivillä 8.1.2008. Viitattu 28.10.2012.
http://www.futurasociety.fi/Tieteiden_yo/R_Kuusisto_Tiet_yo2009.pdf
- Lahikainen, Anja Riitta 2001. Lasten kuuntelemisesta ja sen esteistä. Teoksessa: Järventie, Irmeli & Sauli, Hannele (toim.) 2001. Eriarvoinen lapsuus. Helsinki: WSOY, 21–46.
- Lehtilä, Mervi 2009. Iso ja pieni on yhdessä kaksi, kaksi voi yhdessä leikkiä. – Lasten ja vanhusten yhteistyö luovilla menetelmillä. Laurea-ammattikorkeakoulu. Tikkurila. Opinnäytetyö.
- Lämsä, Anna-Liisa 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Oulu: Oulun yliopisto. Väitöskirja.
- Martikainen, Pauliina & Uusitalo Essi 2009. Lapset ja vanhukset. Sukupolvien yhteys elämän rikastuttajana. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Porin toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

- Martin, Anita 2012. Kouluttaja, Tampereen aikuiskoulutus. Tampere. Henkilökohtainen tiedonanto 14.10.
- Nivalainen, Satu & Volk, Raija 2002. Väestö ja hyvinvointipalvelut. vuonna 2030: Alueellinen tarkastelu. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu. Viitattu 16.11.2012.
<http://pre20031103.stm.fi/suomi/tao/julkaisut/vaesto/hyvinvointipalvelut.pdf>
- Pascal, Blaise 1670. Mietteitä. Teoksessa: Pruuki, Heli 2009. Kerron sinulle tarinan kolme. Helsinki: LK-kirjat, 140.
- Pulkkinen, Lea 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Suomen piipiseura.
- Sainio, Elina 2004. Vanhuksen ääni. Ikääntyvien tulevaisuuden näkökulmia. Teoksessa: Kankare, Harri & Lintula, Hanna (toim.) 2004. Vanhuksen äänen kuuleminen. Helsinki: Tammi, 169–170.
- Sainio, Elina 2004. Vanhuksen ääni. Ikääntyvien tulevaisuuden näkökulmia. Teoksessa: Kankare, Harri & Lintula, Hanna (toim.) 2004. Vanhuksen äänen kuuleminen. Helsinki: Tammi, 156–174.
- Salmi Minna 2001. Työelämän vastuu vanhemmuudesta ja lapsuudesta. Teoksessa: Bardy, Marjatta; Salmi, Minna & Heino, Tarja 2001. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Helsinki: STAKES, 54–57.

- Sauli, Hannele 2001. Vanhempien työhön osallistuminen ja työajat. Teoksessa: Bardy, Marjatta; Salmi, Minna & Heino, Tarja 2001. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Helsinki: STAKES, 48–49.
- Seligman, Martin E. P. 2008. Aito onnellisuus. Positiivisen psykologian keinoin täyteen elämään. Helsinki: ART HOUSE.
- Suomi, Asta 2003. Sukupolvi- ja perhetyö. Teoksessa: Marin, Marjatta & Hakonen, Sinikka (toim.) 2003. Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Suomi, Asta 2003. Sukupolvi- ja perhetyö. Teoksessa: Marin, Marjatta & Hakonen, Sinikka (toim.) 2003. Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 179–186.
- Svenska seniorer i Finland r.f. 2004. Äldre och äldre dag för dag – goda råd för seniorer. Helsinki: Svenska seniorer i Finland.
- Särkkä, Tutta 2011. Kadonneen jäljillä. ET (19) 23.11., 24–27.
- Thorslund, Ewa 2009. Nuoret, netti ja mobiili. Kodin turvaopas. Hämeenlinna: Karisto.
- Tiikkainen, Pirjo 2006. Vanhuusiän yksinäisyys – Seuruututkimus emotionaalista ja sosiaalista yksinäisyyttä määrittävistä tekijöistä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.
- Toivainen, Aino 2009. Vanhus kansalaiskasvattajan tehtävässä. Nuorten ja vanhusten mielekästä elämää edistävä kansalaiskasvatusmalli. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Pieksämäen toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Ukkonen-Mikkola, Tuulikki 2011. Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Akateeminen väitöskirja.

Vanhusten Palvelutaloyhdistys ry i.a. A. Hyvän ikääntymisen kumppani. Viitattu 18.11.2012. <http://www.vpty.fi/index.htm>

Vanhusten Palvelutaloyhdistys ry i.a. B. Strategia vuosille 2011–2015.

Vantaan Lauri 2002. Mallia aikuisesta. Viitattu 16.11.2012.

<http://www.vantaanlauri.fi/arkisto/2002/2002-10-08/ajankohtaista/keski>

Venninen, Tuulikki 2012. Lasten osallisuus päivähoitossa. Helsingin kaupungin päivähoidon osallisuus -koulutus 25.4.2012. Tuloste tekijän hallussa.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vornanen, Riitta 2001. Lasten hyvinvointi. Teoksessa: Törrönen, Maritta (toim.) 2001.

Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Helsinki: Pe-lastakaa Lapset.

Yrityshelsinki 2010. Markkinointiopas. Pikaopas pienyrittäjälle, joka haluaa ottaa puskaradiostakin kaikki hyödyt irti. Viitattu 28.10.2012.

<http://www.hameenuusyrittajakeskus.fi/img/file.php?id=168>

LIITE 1: Taulukko toiminnasta

<i>Milloin</i>	<i>Päivämäärä</i>	<i>Mitä tapahtui/ Mitä tehtiin</i>	<i>Sisältö</i>
<i>Syksy/Talvi 2010</i>	25.10.	1. tapaaminen Omenatarhassa	Tapaaminen Omenatarhan johtajan kanssa - kohderyhmän päättäminen & OT-sopimuksen teko ja allekir- joitus
	13.12.	1. tapaaminen koululla	1.luokan opettajan tapaaminen (toinen opettaja sairauslomalla) - kohderyhmien tiedot & OT- sopimuksen jättö koululle
	14.12.	1. infotilaisuus Omenatarhassa	Kehittämishanke ja sen sisältö
<i>Talvi 2011</i>	10.1.	1. lasten tapaa- minen koululla	Kehittämishanke ja sen sisältö & mielikuvat ikäihmisistä + toiveet toiminnasta
	28.1.	Infotilaisuus Omenatarhassa	1. Toimintapäivä - Mielikuvat lapsista ja kris- tillisestä koulusta + toi- veet toiminnasta
	1.2.	1. Toimintapäivä	klo: 10-12 + lounas
	7.2.	Ryhmäkohtainen toiminta koululla ja Omenatarhassa	Ystävänäpäiväkorttiaskartelut
<i>Kevät 2011</i>	27.4.	Ryhmäkohtainen toiminta + info- tilaisuus koululla ja Omenatarhassa	Kevätaskartelua & 2. Toimintapäivä - Kuulumiset, fiilikset + toi- veet toiminnasta
	3.5.	2. Toimintapäivä	klo: 10-12 + lounas
	24.5.	Kysely Omenatar- haan	Jaetaan kysely kaikille Omenatar- hassa itsenäisesti asuville ikäihmi- sille
	31.5	Lasten kevätjuhla	Jaetaan kutsut Omenatarhan in- fotauluille

1.12.2010

”ASKARTELUA KEINUTUOLIN ÄÄRELLÄ”

tiedote vanhemmille

Hei vanhempi/vanhemmat! Lapsenne koulussa, eli Espoon Kristillisessä koulussa, aloitetaan vuoden alusta pieni kehittämishanke, joka on kahden Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijan opinnäytetyö. Hankkeemme nimi näkyy isosta otsikosta ja sen tarkoituksena on pienen kynnyksen jutuilla saada lapsia ja ikäihmisiä kohtaamaan keskenään.

Lapsenne luokka on hankkeessamme mukana ja käytännössä se tarkoittaa paria ohjattua toimintapäivää Espoon Omanatarha -palvelutalon tiloissa, joka sijaitsee aivan koulun lähellä sekä jotain yhteydenpitoa koulun kautta esim. korttien tekemistä ystävänpäivänä yms. Tulemme myös puhumaan lasten kanssa ikäihmisistä ja siitä, miten heihin tulisi suhtautua. Molemmat osapuolet kykenisivät antamaan toisilleen paljon. Yhteinen toiminta tapahtuisi pienissä ryhmissä, jotta kaikkien olisi helppo ja mukava tulla uusiin tilanteisiin. Tulemme pitämään myös vanhempiin yhteyttä kevään jakson aikana, jotta kotiin tulee tietoa ja mahdollinen palaute lasten osalta voisi välittyä meille kotoa.

Hanke on täysin vapaaehtoinen, emmekä halua velvoittaa ihmisiä mihinkään, mutta toivomme, että annatte suostumuksen lapsenne mukana olemiselle. Koska haluamme luoda hankkeellemme lämpimän ja kotoisan tunnelman, toivomme, että te vanhempana/vanhempina kannustatte lastanne kotona kyselemään rohkeasti ikäihmisiltä asioita ja juttelemaan heille.

Kuten jo aiemmin hieman vihjasimme, hankkeen toisena osapuolena toimii Vanhusten palvelutalo, jolla on toimipaikka Matinkylässä, Espoossa. Toimimme siellä asuvien virkeiden ikäihmisten kanssa, joilla riittää halua ehkä pieneen hulttuluunkin yhteisten toimintahetkiemme aikana. Lisää infoa kyseisestä yhdistyksestä ja sen toimipaikoista saa vaikka nettisivuilta <http://www.vpty.fi/>.

Tulemme kouluun vuoden alussa pidettävään ensimmäiseen vanhempainiltaan kertomaan miten olemme saaneet hankkeen käynnistettyä ja mitä kaikkea on odotettavissa. Tähän mennessä tiedossa on seuraavanlaista aikataulua:

- tammikuun alussa, koulujen alettua info ensimmäisen vanhempainillan yhteydessä.
- tammikuussa (pvm?) Tiia käy puhumassa lapsille luokassa ikäihmisistä ja kartoittaa ennakoasenteita (esim. aristamista iäkkäiden henkilöiden läheisyydessä).
- helmikuussa (pvm?) pidämme ensimmäisen toimintapäivän Omenatarhassa, josta saatte lähempänä tiedon siitä, mitä kaikkea päivän ohjelmaan sisältyy.

Pyydämme teitä vielä allekirjoittamaan alla olevan lupalapun, että voimme olla varmoja siitä saako lapsenne tulla mukaan hankkeeseemme. Jos teille tulee kysyttävää, voitte ottaa yhteyttä kumpaan tahansa meistä milloin vain, joko sähköpostilla tai puhelimitse.

Siunattua joulun odotusta toivottavat:

DIAK Etelä, Kauniaiisen opiskelijat,

Mirta Martin & Tiia Lustig
040-4188214 0404156435

s-posti: etunimi.sukunimi@student.diak.fi

Koska olemme itsekin opiskelijoita, käymme koulua samaan aikaan kun toteutamme hankettamme. Tunneilla ollessamme emme välttämättä kykene vastaamaan puheluihin. Hankkeemme aikataulutus voi välillä viedä aikaa, koska joudumme sovitteluun kolmen eri osapuolen aikatauluja yhteensopiviksi. Pyrimme kuitenkin infoamaan teitä aina mahdollisimman nopeasti.

Lapseni _____ luokalta _____ saa olla mukana "Askartelua keinutuolin äärellä" -hankkeessa ja tätä kautta osallistua mahdollisille koulun ulkopuolelle tehtäville retkille sekä muuhun valvottuun ja ohjattuun toimintaan kevätjakson 2011 aikana. Saamme kotiimme infoa aina etukäteen järjestettävistä tapahtumista.

Huoltajan allekirjoitus _____

Nimen selvennys _____

”ASKARTELUA KEINUTUOLIN ÄÄRELLÄ”

ON HANKE, JONKA TARKOITUKSENA ON ANTAA IKÄIHMISTEN JA LASTEN VIETTÄÄ AIKAA KESKENÄÄN. SIKSI JÄRJESTÄMME MUKANA OLIJOILLE, ENSI KEVÄÄNÄ 2011, PARI TOIMINTAPÄIVÄÄ JA MUUTA PUUHASTELUA LIITTYEN TÄHÄN HANKKEESEEN. KAIKKI HALUKKAAT OVAT Tervetulleita osallistumaan. TOIMINTAA EI OLE JOKA VIIKKO, MUTTA ME ILMOITAMME HYVISSÄ AJOIN KUN SEURAAVA TAPAHTUMA LÄHESTYY. HANKE KESTÄÄ KOKO KEVÄÄN. MUKANA OLEVAT LAPSET OVAT NOIN 7-11 VUOTIAITA JA TULEVAT ESPOON KRISTILLISESTÄ KOULUSTA.

TULEVAA TOIMINTAA:

- PVM? MIRTA TULEE JUTTELEMAAN AIHEESTA PAREMMIN NIIDEN KANSSA, JOTKA HALUAVAT OLLA MUKANA. VOIDAAN YHDESSÄ IDEOIDA MITÄ TEHDÄÄN.
- 1.2.11 YHTEINEN TOIMINTAPÄIVÄ, JOLLOIN LAPSET TULEVAT KÄYMÄÄN.
- PVM? MIRTA TULEE PITÄMÄÄN ASKARTELUA TMS., JOTKA VOIDAAN LÄHETTÄÄ LAPSILLE KOULULLE.

LIITE 4: Toinen tiedote ikäihmisille

”ASKARTELUA KEINUTUOLIN ÄÄ- RELLÄ”

TULE MUKAAN HANKKEESEEN, JOSSA
PÄÄSET TOIMIMAAN JA TUTUSTUMAAN
LAPSIIN, SEKÄ JAKAMAAN HEIDÄN
KANSSAAN ELÄMÄNTARINOITA. TU-
LEMME OMENATARHAAN PE 28.1.2011
KLO 13.00 PUHUMAAN ENSIMMÄISESTÄ
TOIMINTAPÄIVÄSTÄ, JOKA PIDETÄÄN
1.2.2011 KLO 10.00.

VAIKKA VIELÄ ASKARRUTTAISI, TULE
ROHKEASTI PAIKALLE!

AURINKOISTA PÄIVÄÄ
TOIVOTTAVAT:

MIRTA MARTIN & TIJA LUSTIG

mirta.martin@student.diak.fi & tija.lustig@student.diak.fi

"Askartelua keinutuolin äärellä"

- hankkeen ensimmäistä toimintapäivää vietämme 1.2.2011.

Lapset saapuvat paikalle klo: 10.00, jonka jälkeen tutustumme toisiimme erilaisten toimintojen avulla.

Päivän aikana pääset kertomaan itsestäsi ja lapsuudestasi.

Toimintapäivämme päättyy lounaan jälkeen noin klo. 13.00

Toivottavasti näemme sinutkin paikalla!

Mirta Martin & Tiia Lustig

LIITE 6: Ensimmäinen toimintapäivä

1. TOIMINTAPÄIVÄ 1.2.2011

[Muista! Cd-soitin, Fröbelin Palikat – cd-levy, nimikyltit, hakaneuloja, ylimääräisiä nimikylttipohjia, tusseja, hymynaamat]

klo: 9.45–10.00 Lapset saapuvat

- Vaatteiden ja reppujen vastaanotto ja säilytyspaikkaan laitto. (HUOM! Muista itselleen tärkeä esine mukaan repuista.)

klo: 9.45–10.00 Ikäihmiset saapuvat

- Tervehtiminen ja nimikyltin teko jokaiselle samalla kun ottavat itselleen paikan (muistutus omasta itselleen tärkeästä esineestä)

Lasten ja ikäihmisten etsiessä itselleen paikat tilassa jaetaan nimikyltit hakaneuloineen (tarvittaessa autetaan paikalleen laitossa)

klo: 10.00 Yhteinen aloitus (~10min.) (Lyhyt tervehdys, esittelyt ja päivän kulku pääkohdiltaan lyhyesti)

1. Pienryhmiin jako (~5min.): Nimikyltin toisella puolella kuvio. Erilaisia kuvioita yhteensä 6kpl.

Kuvan 6 ylimmäistä
kuvioita käytössä:
(ympyrä, neliö,
kolmio, kukka, tähti
& pilvi)

Lapset ja ikäihmiset muodostavat yhdessä ryhmiä omien kuvioidensa perusteella niin, että ryhmässä on vain tietyn kuvion omaavia lapsia ja ikäihmisiä.

2. Pienryhmissä jokainen esittelee itsensä sekä oma, itselleen tärkeä esine ja kerrotaan sen historia / miksi tärkeä? / mistä saatu? jne.(~20-30min.)
 - HUOM! Aloitetaan lapsista, koska lapsia enemmän pienissä ryhmissä (4-5 lasta + 2-3 ikäihmistä /ryhmä)ja lapset saattavat olla malttamattomia ja jännittää tilannetta, kun taas ikäihmiset yleensä jaksavat kärsivällisesti odottaa omaa vuoroaan, eivätkä välttämättä jännitä uutta tilannetta samalla tavalla kuin lapset.
 - Jos aikaa jää saa ryhmänjäsenet voivat kertoa lisää itsestään, omista harrastuksistaan, lempiasioistaan, perheestään jne.
 - Ohjaajat kiertävät koko ajan ryhmissä ja puuttuvat /auttavat ongelmatilanteissa, esim. jos ryhmässä ei keksitä mitään mistä puhua, tai keskustelua ei saada käyntiin.

3. Palataan takaisin omille paikoilleen isoon ryhmään (~20-30min.)

- Käydään pikaisesti läpi pienryhmissä esiin tulleita asioita, mitä opittiin jne.
- Puhutaan sukupolvista, jotka meillä läsnä toimintapäivässä. Käydään läpi keskustellen yhdessä, millaista on käydä koulua nyt ja millaista se oli vanhemman sukupolven lapsuudessa. (Millä/miten mennään/mentiin kouluun? Monelta koulu alkaa/alkoi? Millaiset koulupäivät ovat/olivat? Mitä kouluaineita on/oli? Jälki-istunto nykyään ja ennen vanhaan? jne.)
- Keskustellessa viitataan yksi kerrallaan – kuunnellaan toisen puheenvuoroa!
- Keskustelun loppuksi ohjaajat kertaavat kuulemansa perusteella isoimmat eroavaisuudet koulunkäynnissä nykypäivä vs. ennen vanhaan

4. Ikäihmiset vetävät tuolijumpan (~5min.)

5. Ohjaajat vetävät Fröbelin Palikoiden Sutsisatsi – laululeikin (~5min.)

6. 1 ohjaaja (Tiia) vetää Leipuri Hiiva – laululeikin (~10min.) (Toinen ohjaaja [Mirta] mukana näyttämässä laululeikin liikkeit)

7. Luokkien esitykset, jos on. (~5min.)

8. Loppupurku (~20min) Hymynaamojen avulla käydään läpi päivän fiiliksiä:
mistä tykättiin? mistä ei?
mitä olisi haluttu enemmän?
mitä vähemmän? jne.

Erittäin hyvä

Hyvä

Välttävä

Huono

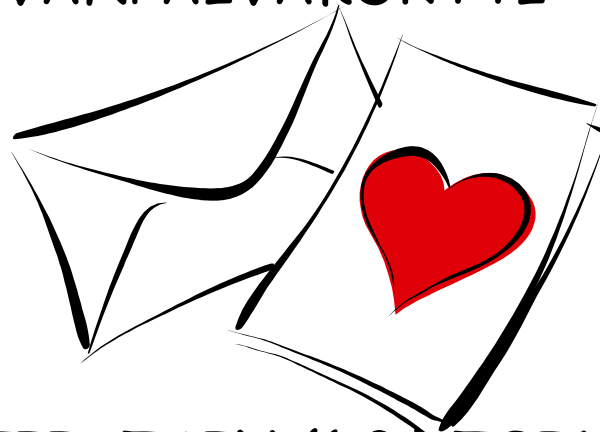
9. Lounas – Ohjaajat kiertävät pöydissä ja kyselevät henkilökohtaisesti ikäihmisten ja lasten tuntemuksia. (Opettajalle ohjeistus, että parin päivän sisällä kyselee luokassa minkälaiset jälkitunnelmat lapsilla on toimintapäivästä)

LIITE 7: Palvelutalon ystävänpäiväaskartelumainos

ASKARTELUA KEINUTUOLIN ÄÄRELLÄ

MA 7.2. KLO 15.00 ASKAR-
RELLAAN ESPOON KRIS-
TILLISEN KOULUN LAPSILLE YSTÄ-
VÄNPÄIVÄKORTTI

KAIKKI TIISTAIN (1.2.) TOIMINTA-
PÄIVÄSSÄ MUKANA OLLEET JA AS-
KARTELUA MUUTEN RAKASTAVAT,
TERVETULOA!

LIITE 8: Toinen toimintapäivätiedote vanhemmille

"ASKARTELUA KEINUTUOLIN ÄÄRELLÄ"

Hei vanhempi/vanhemmat!

Kevät on kerinnyt jo pitkälle ja on tullut jälleen aika palata ”keinutuolin äärelle”. Hankkeemme toinen toimintapäivä lähestyy ja tähän liittyen, olemme tulossa lapsenne koululle kertomaan sen sisällöstä. Samalla aiomme myös tehdä pientä kevätaskartelua. Seuraava toimintapäivä pidetään 3.5.2011 samalla aikataululla kuin viimeksi, eli klo 10.00 – 13.00. Luvassa on ikäihmisten ja lasten kohtaamista yhteisen kivan kautta. Jos lapsenne haluaa / on hyvä lähteä toimintapäivästä suoraan kotiin, toivomme, että sovitte siitä luokan opettajan kanssa, ennen kyseistä päivämäärää. Koska hanke, jossa lapsenne on osallisena, saattaa herättää monenlaisia tunteita ja ajatuksia hänessä, muistuttaisimme teitä puhumaan kotona mahdollisesti mieleen nousseista asioista.

Tarkoituksenamme on dokumentoida tulevaa toimintapäivää. Tämä on meistä tärkeää, jotta saisimme kokonaiskuvan tapahtuneesta ja kykenisimme tarkastelemaan kunnolla toiminnan onnistumista ja vaikutuksia. Dokumentointi antaa myös teille mahdollisuuden päästä näkemään itse, mutta myös ymmärtämään hankkeemme luonnetta. Videosta jää myös mukava ja arvokas muisto eri ikäpolvien kohtaamisesta. Dokumentoimme toimintaa videokuvan ja valokuvien kautta ja kyseinen materiaali ei mene julkiseen leviytykseen. Materiaalista tulemme tekemään koosteen, joka esitetään opinnäytetyömme esittelytilaisuudessa koulussamme. Annamme kopiot koosteesta myös Espoon Kristilliselle koululle sekä Vanhusten palvelutalolle (Omenatarhalle), hankkeeseen osallistuneiden henkilöiden yksityiskäyttöön.

Täyttäkää kotona alla oleva lupalappu ja lähettäkää se lapsenne mukana koululle perjantaihin 29.4.2011 mennessä, kiitos.

AURINKOISTA JA SUUNATTUA PÄÄSIÄISEN ODOTUSTA, Mirta Martin & Tiiu Lustig ☺

Valitkaa alla olevista vaihtoehdoista mieleisenne, ja merkatkaa se rastilla. Muistakaa allekirjoitukset ja nimenselvennys. Lapseni _____ luokalta _____

- Annan luvan lapseni dokumentointiin ja materiaalin käyttöön koosteessa, joka ei mene julkiseen levitykseen.
- Annan luvan lapseni dokumentointiin, mutta hän ei saa olla tunnistettavissa lopullisella koosteella.
- Annan luvan lapseni dokumentointiin, ilman että hän esiintyy millään tavoin lopullisella koosteella. (jos ette halua lapsen näkyvän koosteella, leikkaamme pois kohdat, joissa hän esiintyy.)
- En anna lupaa lapseni dokumentointiin millään tavoin.

Allekirjoitus: _____ Nimenselvennys: _____

LIITE 9: Toisen toimintapäivän suunnitelma

TOIMINTAPÄIVÄ 3.5.2011

10.00 Lapset saapuvat paikalle. Takit naulakkoon (päivätoiminnan toimistoon), kaikille nimilaput.

-> yhteinen aloitus: Kerrataan kevään kulku lyhyesti, kuulumiset (kädennostoilla, muutamia kommentteja).

10:20 Rastit:

1. Jako kolmeen ryhmään (sekä lapsia, että senioreita samoihin ryhmiin).
2. Rasteilla aikaa 20 min. Rastit: 1. Tarinanurkka, 2. Rytmirasian tekeminen, 3. Kukkien yms. istutus.
3. siirtymiset yhtä aikaa (5 min.), Mirta – rytmisoittimet/ Tiia – istutukset/ opettaja – tarinanurkka.

Kaiken aikaa, joka rastilla ainakin yksi aikuinen seuraamassa tilannetta ja sen toimivuutta.

11:40 Rastien loppuminen ja kaikki kuulolla.

1. Esitellään omia tuotoksia ja käydään reippaasti läpi tapahtunutta.
2. Lauletaan yhdessä laulu, käyttäen mukana uusia juuri tehtyjä rytmisoittimia.

11:45 Loppupurku! Isoon ringiin: fiiliskierros päivästä (nopea), Fiilisjana (huono, OK, hyvä -päivä). Opettajat avustamaan: Miksi menit tähän? Mikä hyvää/mikä huonoa?

12:00 Tavarat takaisin, nimilappujen keruu, eväiden syöti ja kotiin!

LIITE 10: Kysely kevään toiminnasta

”ASKARTELUA KEINUTUOLIN ÄÄRELLÄ”

KYSELY KEVÄÄN 2011 TOIMINNASTA VANHUSTEN
PALVELUTALON, OMENATARHAN ASUKKAILLE.

Hyvä asukas,

Tämän kevään 2011 aikana Omenatarhassa on ollut käynnissä pienimuotoinen kehittämishanke ”Askartelua keinutuolin äärellä”. Olette saattaneet olla mukana toiminnassa tai kuulleet että sitä järjestettiin. Jotta voimme vastaisuudessa parantaa toimintaamme ja tietää mitkä asiat olivat toimivia, pyydämme teitä vastaamaan oheiseen kyselyyn. Vaikka et olisi kuullutkaan tästä toiminnasta, vastaa kyselyyn silti.

Kyselyssä on 13 kohtaa, jotka koostuvat erityyppisistä kysymyksistä.

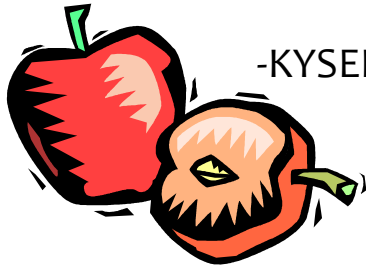
- KYLLÄ/EI vaihtoehtoissa laita rasti vastaukseesi sopivan vaihtoehdon kohdalle.

- Monivalintatehtävissä, ympyröi se kirjain/ne kirjaimet, jonka vieressä on vastaukseksi sopiva vaihtoehto.

- Vapaissa kysymyksissä on tyhjää tilaa kysymyksen alla, johon voit kirjoittaa vastauksesi omin sanoin.

Kiitos vastauksestasi, mielipiteesi on meille tärkeä. Siunattua kesää toimittavat Mirta Martin & Tiia Lustig

”ASKARTELUA KEINUTUOLIN ÄÄRELLÄ”

-KYSELY OMENATARHAN ASUKKAILLE.

Luethan kyselyn täyttöohjeen huolella edelliseltä sivulta.

1. Oletko ollut kevään 2011 aikana mukana toiminnassa, joka käyttää nimeä ”Askartelua keinutuolin äärellä”?

KYLLÄ

EI

Jos vastasit EI, vastaa kysymyksiin 2-4 ja palauta kysely. Jos vastasit KYLLÄ, siirry kysymykseen 5.

2. Oletko kuullut hankkeesta, jonka nimi on ”Askartelua keinutuolin äärellä”?

KYLLÄ

EI

Jos vastasit EI, siirry kysymykseen 3. Jos vastasit KYLLÄ, siirry kysymykseen 4.

3. ”Askartelua keinutuolin äärellä” on syksyllä 2010 käynnistynyt kehittämishanke, jota tekivät kaksi opiskelijaa Kautiaisten Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Tarkoituksena oli luoda kontakti sukupolvien välisen kuilun yli, jonka toteuttamiseksi Espoon Kristillisen Koulun lapset tulivat mukaan kahteen toimintapäivään jotka järjestettiin Vanhusten Palvelutalossa (Omenatarhassa) keväällä 2011. Toimintapäivissä oli monipuolista mukavaa tekemistä lasten ja Omenatarhan asukkaiden kesken. Kaikki asukkaat olivat tervetulleita toimintaan ja saivat itse vaikuttaa toiminnan sisältöön.

Jos olisit kuullut hankkeesta, olisitko halunnut olla mukana?

KYLLÄ

EI

4. Mitkä seuraavista vaihtoehtoista vaikuttivat siihen, että et ollut mukana toiminnassa:
- a. En saanut riittävästi infoa aiheesta
 - b. Toiminnan aikataulu ei sopinut omaani / minulla oli samaan aikaan muuta tekemistä

- c. Unohdin tulla paikalle
- d. Aihe ei ollut kiinnostava/mieleinen
- e. En pidä lasten kanssa toimimisesta / lapsista
- f. Paikalla oli toinen asukas, jonka kanssa en tule toimeen
- g. En jaksanut tulla paikalle
- h. Ajattelin, että toiminta olisi liian raskasta
- i. Jokin muu syy, mikä: _____

5. Mikä sai sinut lähtemään mukaan toimintaan?

6. Mitä asioita muistat toiminnasta kevään varrelta?

7. Jos osallistujilta olisi pyydetty pieni maksu (muun muassa askartelutarvikkeisiin 5€), olisitko tullut silti?

KYLLÄ

EI

8. Mikä mieltä olit toimintapäivien ajankohdasta? (1.2.2011 klo 10:00-12:00 & 3.5.2011 klo 10:00-12:00)

9. Mitkä seuraavista määritelmistä kuvaavat mielestäsi toiminnan vetäjiä?

- a. iloinen
- b. selkeä
- c. aidosti läsnä
- d. rauhallinen
- e. innostava
- f. puhui epäselvästi
- g. epävarma
- h. rauhaton
- i. määräilevä
- j. helppo lähestyä
- k. asiallinen
- l. asiaton

10. Jos yhteistyö Espoon Kristillisen Koulun kanssa jatkuu, haluaisitko olla jatkossakin mukana toiminnassa lasten kanssa?

KYLLÄ

EI

11. Jos toiminta jatkuu, olisiko sinulla parannus-ehdotuksia tai toiveita?

12. Mikä toiminnassa oli mielestäsi hyvää?

13. Mikä toiminnassa oli mielestäsi huonoa?

LIITE 11: Kutsu kevätjuhlaan

Tervetuloa!

Espoon kristillisen koulun

lapset kutsuvat sinut

KEVÄTJUHLAAN

ti 31.5. klo 18.00

Reilun tunnin kestävä juhla

pidetään koululla osoitteessa:

Rantaharju 6, 02230 Espoo